

ילקוט שמעוני שופטים

עיצוב: זהבה גרליץ

אתר דעת

תשע"א

2	פרק א
6	פרק ב
6	פרק ג
11	פרק ד
19	פרק ה
33	פרק ו
36	פרק ז
37	פרק ח
38	פרק ט
40	פרק יא
43	פרק יב
44	פרק יג
46	פרק יד
49	פרק טו
49	פרק טז
52	פרק יז
53	פרק יח
55	פרק יט
56	פרק כ
58	פרק כא

פרק א

סימן לז

ויהי אחרי מות יהושע

זה שאמר הכתוב: **וזרח השמש ובא השמש** (כתוב ברמז כ"ו).

אמר רבי סימון:

כל מקום שנאמר: **אחרי** מופלג (כתוב ברמז א').

ויאמר ה' יהודה יעלה

זה שאמר הכתוב: **יהודה אתה ידוך אחיך ידך בעורף אויביך.**

בכל מקום יהודה ראשון:

ראשון לירידת הים, שנאמר: **בצאת ישראל ממצרים וגו' הייתה יהודה לקדשן.**

ראשון לדגלים: **ויסע דגל מחנה בני יהודה.**

ראשון לשופטים: **ויאמר ה' יהודה יעלה.**

ואף לעתיד לבא: **ודוד עבדי נשיא להם לעולם.**

ויאמר אדוני בזק שבעים מלכים וגו'.

לפי שלא נתפרש עושרן של כנעניים (ומה) תלמוד לומר: **ויאמר אדוני בזק שבעים מלכים**

בהונות ידיהם ורגליהם מקוצצים היו מלקטים תחת שלחני!?

והלא דברים קל וחומר:

ומה אדוני בזק שאינו כדאי לימנות עם מלכי כנען, שבעים מלכים בהונות ידיהם ורגליהם

מקוצצים היו מלקטים תחת שלחנו, בוא ולמד וראה עושרם של כנעניים מה היה.

ושם חברון לפנים

(כתוב ברמז כ"ג):

סימן לח

ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים

יתרו שבע שמות נקראו לו:

יתר,

יתרו,

חבר,

חובב,

(בן),

רעואל,
פוטיאל,
קיני.

יתר, שיתר פרשה אחת בתורה.
יתרו, שהותיר במעשים טובים.
חבר, שנתחבר למקום.
חובב, שהיה חביב למקום.
בן, שהיה כבן למקום).
רעואל, שהיה כריע למקום.
פוטיאל, שנפטר מעבודה זרה.

דבר אחר:

שמתחילה פטם עגלים לאלילים.

קיני, שקנה לשמים וקנה לו תורה.

דבר אחר:

שפירש מע"ז, שנאמר: **הם קנאוני בלא אל.**
ואומר: **אשר שם מושב סמל הקנאה.**

עלו מעיר התמרים

שהניחו דושנה של יריחו, ובאו לפני יעבץ לערד ללמוד תורה, שנאמר: **ויקרא יעבץ וגו' ויבא אלהים את אשר שאל,** באו חסידים ללמוד אצל חסיד. שכשהיו מחלקין את הארץ הניחו דושנה של יריחו ת"ק אמה על ת"ק אמה, אמרו: כל מי שיבנה בית הבחירה בחלקו יטול דושנה של יריחו, ונתנוהו לבני יונדב בן רכב והיו אוכלים אותו ת"מ שנה עד שנבנה הבית. וכיון ששרתה השכינה בחלקו של בנימין, באו בני בנימין ופנו אותה, **וילך וישב את העם** ואין עם אלא חכמה, שנאמר: **אמנם כי אתם עם ועמכם תמות חכמה.** הלכו וישבו להם אצל יעבץ, שנאמר: **וממשפחות סופרים יושבי יעבץ.** **תרעתים,** שהיו מגלחים. **תרעתים,** שהיו יושבים בשערי ירושלים. **תרעתים,** (א) שהיו מתריעים ונענים. **שמעתים,** ששמעו קול תרועה בסיני. **סוכתים,** על שם שלא סכו את השמן. **סוכתים,** ע"ש שהיו יושבים בסכות.

אמרו הואיל ובית זה עתיד ליחרב רואים אנו אותו כאלו הוא חרב מעכשיו, שנאמר: **ונשב באהלים ונשמע ונעשה ככל אשר צוה יונדב אבינו.**

רבי נתן אומר:

גדול הברית שנכרת עם יונדב בן רכב מן הברית שנכרת עם דוד, שהברית שנכרת עם דוד לא נכרת אלא על תנאי, שנאמר: **אם ישמרו בניך בריתי ואם לאו, ופקדתי בשבט פשעם.** אבל הברית שנכרת עם יונדב בן רכב לא נכרת עמו על תנאי, שנאמר: **לכן כה אמר ה' לא יכרת איש ליונדב בן רכב עומד לפני כל הימים.**

ר' יונתן אומר:

וכי גרים נכנסים להיכל והלא אף ישראל אין נכנסין להיכל, אלא יושבים בסנהדרין ומורים דברי תורה.

ויש אומרים:

בנותיהם נשאו לכהנים והיו מבני בנייהם מקריבין ע"ג המזבח.

ומנין לבני יונדב בן רכב שהיו מבני בניו של יתרו?

שנאמר: **המה הקינים הבאים מחמת אבי בית רכב.**

ומה אלו שקרבו עצמן כד קרבן המקום, ישראל שעושין רצונו של מקום על אחת כמה וכמה.

ואת היבوسی

(כתוב ברמז כ"ח):

ויראו השומרים איש יוצא מן העיר

היה ר' מאיר אומר:

כופין ללויה ששכר לויה אין לו שעור, שנאמר: **ויראו השומרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו**

הראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד.

וכתיב: **ויראם את מבוא העיר.**

במה הראה להם?

חזקיה אמר:

פה עקם להם.

ורבי יוחנן אמר:

באצבע הראה להם.

תניא כוותיה, דרבי יוחנן וכו':

ומה חסד עשו עמו?

שכל אותה העיר הרגו לפי חרב ואותו האיש ומשפחתו שלחו.

וילך האיש ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לוז הוא שמה עד היום הזה,

תאנא:

היא לוז שצובעים בה תכלת.

היא **לוז** שבא שנחריב ולא בלבלה, נבוכדנאצר ולא החריבה.
ואף מלאך המות אין לו רשות בה, זקנים שבה בזמן שדעתם קצה עליהם הם יוצאים חוץ לחומה והם מתים.

והלא דברים ק"ו:

ומה כנעני זה שלא דבר בפיו ולא הלך ברגליו גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות, מי שעשה לוייה כולה בפיו ורגליו על אחת כמה וכמה.

אמר רבי יהושע:

כל המהלך בדרך ואין לו לוייה יעסוק בתורה, שנאמר: **כי לויית חן הם לראשך.**

אמר רבי אבא בר כהנא:

למה נקרא שמה לוז?

שכל מי שנכנס בה הפריח מצוות ומעשים טובים כלוז.

רבנן אמרי:

מה **לוז** אין לה פה כך לא היה אדם יכול לעמוד על פתחה של עיר.

רבי ישמעאל אומר:

לוז היה עומד על פתחה של עיר.

ר' אלעזר בשם רבי פנחס אומר:

לוז היה עומד על פתחה של מערה והיה הלוז חלול והיו נכנסים דרך הלוז למערה, ודרך המערה לעיר, דכתיב: **הראני נא את מבוא העיר.**

סימן לט

זבולון לא הוריש את יושבי קטרון

אמר זעירי:

קטרון זה צפורי.

ולמה נקרא שמה צפורי?

אמר רב פפא:

מפני שיושבת על ראש ההר כציפור.

וקטרון זה צפורי, והא קטרון בחלקו של זבולון הוא, דכתיב: **זבולון ללא הוריש את יושבי קטרון** וזבולון מתרעם על מידותיו הוה, דכתיב: **זבולון עם חרף נפשו למות.**

ומה טעם?

משום: **דנפתלי על מרומי שדה.**

אמר זבולון לפני הקב"ה: רבש"ע, לאחי נתת שדות וכרמים ולי נתת הרים וגבעות!!

אמר לו הקב"ה: כלם צריכים לך על ידי חלזון, שנאמר: **ושפוני טמוני חול**.

תני רב יוסף:

שפוני זה חלזון,

טמוני זה טרית,

חול זה זכוכית לבנה.

אמר לפניו: **מי מודיעני על זאת?**

א"ל: **שם יזבחו זבחי צדק**.

א"ל: סימן זה יהי לך, שכל הנוטל שוה פרוטה ממך בלא דמים, אינו מועיל פרקמטיא שלו כלום.

ואי סלקא דעתך קטרון זה צפורי, **אמאי מתרעם על מדותיו והא הוה ליה צפורי דעדיפא**

טובא?

וכי תימא דלית בה זבת חלב ודבש.

והאמר רבי שמעון בן לוי:

לדידי חזי לי זבת חלב ודבש דצפורי, והוה שיתסר מיל על שיתסר מיל?

אפילו הכי שדות וכרמים הוו עדיפי ליה.

פרק ב

סימן מ

ויעל מלאך ה' מן הגלגל אל הבוכים

והלא פנחס היה?

אמר רבי סימון:

בשעה שהיה רוח הקדש שורה עליו היו פניו בוערות כלפידים.

ורבנן אמרין:

אשתו של מנחם מה הייתה אומרת לו?

איש האלהים בא אלי ומראהו כמראה מלאך האלהים כסבורה בו שהוא נביא, ואינו אלא

מלאך.

ודכוותיה: ויאמר חגי מלאך ה' במלאכות ה'.

ודכוותיה: וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים.

ודכוותיה: ויהיו מלעבים במלאכי האלהים.

פרק ג

סימן מא

ואלה הגוים אשר הניח ה' לנסות בם את ישראל.

משל למה הדבר דומה?

למלך שנטע כרם והיה בתוכו ארזים גדולים וקוצים הלך המלך וקצץ את הארזים והניח את הקוצים.

אמרו לו עבדיו: אדונינו המלך, הקוצים שאוחזים בבגדינו הנחת וקצצת את הארזים!?

א"ל: אם קצצתי את הקוצים, במה הייתי גודר את כרמי!

כך ישראל כרמו של הקב"ה, שנאמר: **כי כרם ה' צבאות בית ישראל**, והכניסם לארץ וקצץ את הארזים שבה, שנאמר: **ואנכי השמדתי את האמורי מפניכם אשר כגובה ארזים גבהו**, והניח את בניהם כדי שישמרו ישראל את התורה, שנאמר: **אלה הגוים אשר הניח וגו'**. וכשיעמוד הכרם על עמדו במשמרת התורה, **והיו עמים משרפות סיד קוצים כסוחים באש יצתו**.

ואלה הגוים אשר הניח ה' לנסות בם את ישראל.

הדא הוא דכתיב: **נתתה ליראיך נס להתנוסס** מנוס שינצלו ישראל מדינה של גיהנום.

למה?

מפני קשט סלה, כדי ליתן שכרם בקשט, שנאמר: **ונתתי פעולתם באמת**, אבל הרשעים אין להם מנוס, שנאמר: **ועיני רשעים תכלינה ומנוס אבד מנהם**.

בוא וראה מה בין ראשונים לאחרונים?

שהראשונים היו מתנסים ביד הקב"ה, **והאלהים נסה את אברהם**.

וכן דור המדבר **למען אנסנו, ולמען נסותך**.

אבל האחרונים נסנסו ביד האומות, שנאמר: **ואלה הגוים אשר הניח ה' לנסות בם את**

ישראל, לידע מי עושה רצונו באמת, **מפני קשט סלה**.

וכן אתה מוצא בדניאל וחבריו: כשגלו גזר הקב"ה ואמר: ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא בגויים.

עמד נבוכדנאצר וקיים את הדבר, התחיל לומר גזורני שיהיו אוכלים מן אנונה שלי, שנאמר:

וימן להם המלך דבר יום ביומו.

דניאל לא קבל עליו, אמר: הקב"ה בקש לנסות אותנו, שאנו מבני בניו של אברהם אבינו

שנתנסה בעשר ניסיונות, שמא זכותו תעמוד לנו, התחיל לומר לשר הסריסים: **נס וגו' נס נא**

עבדיך ימים עשרה לא כבר מצא בנו המלך עשר ידות!?

שנאמר: **וימצאם עשר ידות**.

ויעבדו בני ישראל את כושן רשעתים.

תאנא:

הוא בעור, הוא **כושן רשעתים**, הוא לבן הארמי.

בעור - שבא על בעירו.

כושן רשעתים - דעבד שתי רשעיות :

אחד בימי יעקב

ואחד בימי השופטים.

דבר אחר :

שתי רשעיות :

ששעבד את ישראל

ושעבר על השבועה,

ומה שמו?

לבן הארמי שמו :

עתניאל בן קנז

פרנס את ישראל ארבעים שנה.

צא מהם שעבוד של כושן רשעתים שמונה שנה.

בימי כושן היה :

פסלו של מיכה, שנאמר : **וישימו להם פסל.**

בימיו הייתה פילגש בגבעה :

ויאסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה' ויעבדו את הבעלים וגו' ויעזבו את ה' ולא עבדוהו

(כתוב ברמז תנ"ז) :

ממשמע שנאמר : **ויעזבו** איני יודע שלא עבדוהו, **אלא מה ת"ל ולא עבדוהו?**

אמר רבי אלעזר :

אמר הקב"ה : אפילו כתורמוס הזה ששוקלים אותו שבע פעמים ואוכלים אותו בקינוח סעודה

לא עשאוני בני, לא תהא כוהנת כפונדקית :

סימן מב

ויאסוף אליו את בני עמון ועמלק וילך ויך את ישראל ויירשו את עיר התמרים

ארבעה דברים טובים היה לו ללוט לחשב לאברהם אבינו :

וילך אברם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט.

וגם ללוט ההולך את אברם וגו'.

וישב את כל הרכוש וגם את לוט.

ויהי בשחת אלהים את ערי הכנר.

וכנגדן היו בני לוט צריכין לפרוע לנו טובות ולא דיין שלא פרעו טובות אלא פרעו רעות, הדא הוא דכתיב: **וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור.** ויאסוף אליו בני עמון, ויהי אחרי כן באו בני עמון ובני מואב אל יהושפט, ידו פרש צר על כל מחמדיה.

ונכתבה חטא שלהם בארבע מקומות:

לא יבא עמוני ומואבי וגו'
על דבר אשר לא קדמו אתכם
כי לא קדמו את בני ישראל בלחם ובמים.
עמי זכר נא מה יעץ בלק.

עמדו ארבעה נביאים וחתמו גזר דינם ואלו הם:

ישעיה,
ירמיה,
יחזקאל,
צפניה.

ישעיה אמר: משא מואב כי בליל שודד.

ירמיה אמר: לכן הנה ימים באים והשמעתי אל רבת בני עמון תרועת מלחמה.
יחזקאל אמר: לבני קדם על בני עמון ונתתיה למורשה למען לא תזכר בני עמון בגוים ובמואב
אעשה שפטים.

צפניה אמר: לכן חי אני נאם ה' כי מואב כסדום תהיה ובני עמון כעמורה:

ויעש לו אהוד חרב ולה שני פיות

שהיה עוסק בתורה שנקרא חרב פיפיות, ולה שני פיות שאוכלים בעולם הזה ובעולם הבא.

ויקם מעל הכסא.

רב ביבי בשם ר' ראובן:

רות וערפה בנותיו של עגלון היו.

אמר הקב"ה: אתה חלקת לי כבוד ועמדת מכיסאך בשביל כבודי, חייך שאני מעמיד ממך בן, ואני מושיבו על כיסאי, שנאמר: **וישב שלמה על כסא ה' למלך** (כתוב ברמז ת"מ):

אהוד בן גרא

פרנס את ישראל שמונים שנה צא מהם (אחת) [שמונה] עשרה שנים של עגלון מלך מואב. בימיו היה שמגר בן ענת בסוף ימיו, ובימי עגלון נאמר: **ויהי בימי שפוט השופטים וגו' וימת אלימלך איש נעמי.**

ואומר: **אל בנותי כי מר לי מאד מכם כי יצאה בי יד ה'.**

ואומר: **בכל אשר יצאו יד ה' הייתה בס לרעה.**

נחשון מת בשנה השנית לצאת בני ישראל מארץ מצרים.
שלמון היה מבאי הארץ ומת אחרי יהושע.
אחריו דבורה וברק ארבעים שנה,
צא מהם שעבוד ליבין מלך כנען כי שנה :

מכל השבטים יצאו שופטים ומלכים ומשבט שמעון לא קם לא שופט ולא מלך, בשביל החטא שעשה זמרי בשבטים.

ללמדך כמה חמורה הזנות.

עתניאל בן קנז משבט יהודה.

אהוד משבט בנימן.

דבורה וברק מהר אפרים ומקדש נפתלי.

גדעון משבט מנשה

ואבימלך בנו אחריו,

תולע בן פואה משבט יששכר.

יאיר הגלעדי מחוות יאיר משבט מנשה.

וכן יפתח מיושבי גלעד.

אבצן מבית לחם יהודה.

אלון משבט זבולון.

עבדון בן הלל משבט אפרים.

שמשון משבט דן.

עלי ושמואל משבט לוי,

ומבנימן יצאו מלכים.

ומיהודה מלכים.

ומאפרים ירבעם.

וממנשה יהוא בן נמשי.

אבל שמשון לא העמיד לא שופט ולא מלך בשביל עוון הזנות, לפיכך נתנה תורה ברית מילה בערוה שיהא יראת המקום מונעת מלעשות החטא.

לכל הרגשה והרגשה נתן הקב"ה תורה מה לעשות ומה לא לעשות.

ללב, ולא תתורו אחרי לבבכם.

לעינים, ואחרי עיניכם.

לאזנים, לא תשא שמע שוא.

לפה, לא תאכל כל תועבה.

ללשון, לא תשא את שם. לא תשבועו. ולא תשקרו. לא תענה.

לידים, אל תשת ירך עם רשע.

לעריות, לא תנאף ולא תזנה.

לרגלים, לא תלכו אחרי אלהים אחרים, הרי לא תעשה.

ומה לעשות :

מלמד ללב, ושמתם את דברי אלה על לבבכם.

לעינים, לא תשכח את אשר ראו עיניך.

לאזנים, שמע ישראל את החוקים.

ללשון, ושננתם לבניך.

לידים, פתוח תפתח את ידך.

לערוה, ואתם פרו ורבו.

ואומר : קחו נשים והולידו בנים.

לרגלים, בכל הדרך אשר צוה ה' אלהיכם אתכם תלכו.

והוא לחץ את ישראל בחזקה

בחרופין ובגדופין, לפיכך נדון באש וכו' (כתוב ברמז ק"מ) :

פרק ד

המשך סימן מב

ודבורה אשה נביאה

מה טיבה של דבורה שנתנבאת על ישראל ושפטה אותם והלא פינחס בן אלעזר עומד?

מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ, בין גוי בין ישראל, בין איש בין אשה, בין עבד בין שפחה, הכל לפי מעשיו של אדם רוח הקדש שורה עליו.

תנא דבי אליהו אמרו:

בעלה של דבורה עם הארץ היה.

א"ל: בוא ואעשה לך פתילות ולך לבית המקדש שבשילה, אז יהיה חלקך בין הכשרים שבהם ותבוא לחיי העולם הבא והיא עושה פתילות והוא מוליד לבית המקדש.

וג' שמות יש לו:

ברק,

ומיכאל

ולפידות.

ברק, על שם שפניו דומות לברק.

מיכאל, ע"ש שהוא ממיד את עצמו.

דבר אחר:

ע"ש מלאך.

לפידות, ע"ש שאשתו עושה פתילות והיא מתבוננת ועושה פתילות עבות, כדי שיהא אורן מרובה.
הקב"ה בוחן לבות וכליות אמר לה: דבורה את נתכוונת להרבות אורי אף אני ארבה אורך ביהודה ובירושלים כנגד י"ב שבטים.

מי זכה לו ללפידות שיהא חלקו עם הכשרים ויבא לחיי העולם הבא?
הוא אומר דבורה אשתו, עליה נאמר: **חכמות נשים בנתה ביתה**.
ועל איזבל בת אתבעל נאמר: **ואולת בידיה תהרסנו**.

ודבורה אשה נביאה

בשרה הוא אומר: **בת הרן אבי מלכה ואבי יסכה**.
במרים הוא אומר: **ותקח מרים הנביאה**
בדבורה, הוא אומר: **ודבורה אשה נביאה**.
בחנה, הוא אומר: **ותתפלל חנה**.
אביגיל נתנבאה לדוד, וכן דוד אומר לה: **ברוך טעמך וברוכה את**.
בחולדה, הוא אומר: **וילך חלקיהו וגו' אל חולדה הנביאה**.
באסתר, הוא אומר: **ותכתוב אסתר המלכה בת אביחיל**:

רבי ברכיה אומר:

ארבעה מילין תלתא בעלמא וחדא באתתא.
חשיך חייא דבעי למיתא.
חשיך גוברא דבעי ללחשא.
חשיך פתיחא דבעי לסמיא.
חשיך דרא דאיתתא דבריייתא, **ודבורה אשה נביאה**:

אשרת לפידות

אמר ר' יצחק דבי רבי אמי:
שהייתה עושה פתילות למשכן.

והיא יושבת תחת תומר.

אמר ר' שמעון בן אבשלום:
משום ייחוד.

דבר אחר:

מה תומר זה צלו מועט אף ת"ח שבאותו הדור היו מועטין.

דבר אחר:

מה תומר זה אין לו אלא לב אחד, אף ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים.

אמר רב נחמן:

לא יאי יוהרא לנשי, תרתי נשי נביאתי הויין דהויין יהירין ושניין שמייהו, חדא שמה זבורתא, וחדא שמה כרכושא.

זבורתא דכתיב: ותשלח ותקרא לברק בן אבינועם.

ואלו איהי לא אזלא גביה.

כרכושא דכתיב בה: **אמרו לאיש אשר שלח אתכם** ולא אמרו למלך אשר שלח.

והיא יושבת תחת תומר

לפי שאין דרכה של אשה להתייחד בתוך הבית, וישבה בצלו של דקל מלמדת תורה לרבים.

ותשלח ותקרא לברק

וכי מה טיבו של ברק אצל דבורה?

אלא אמרו: ברק שמש את הזקנים כל ימי יהושע וחזר ושמש אחר מיתתו, לפיכך הביאוהו ונתנהו אצל דבורה.

במי הקב"ה מושיע את ישראל?

בבני אדם שמשכימין ומעריבין לבית הכנסת ולבית המדרש ועוסקין בתורה בכל יום תמיד.

וכי מה טיבו של שבט זבולון ונפתלי שבאת תשועה גדולה על ידיהם?

אמרו: נפתלי שמש את יעקב אבינו, וזבולון שמש את יששכר, ונעשה לו אכסניא.

ועל שבט ברק באלהי ישראל והאמין בנבואתה של דבורה חלקה לו בשירה, שנאמר: **ותשר דבורה וברק.**

וכי מה טיבה של יעל שבאת תשועה גדולה על ידה?

אמרו: אשה כשרה הייתה ועושה רצון בעלה.

מכאן אמרו:

אין לך אשה כשרה בנשים, אלא אשה שהיא עושה רצון בעלה.

סימן מג

הלא צוה ה' אלהי ישאל לך ומשכת בהר תבור. (ג)

היכן צוה?

כי החרם תחרימם.

כיוצא בו אתה אומר: ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר.

היכן דבר?

ראו עתה כי אני אני הוא.

כיוצא בו אתה אומר: והיה כי תבואו אל הארץ וגו'

והיכן דבר?
והבאתי אתכם אל הארץ.

כיוצא בו אתה אומר: הוא אשר דבר ה' שבתון שבת קדש.

והיכן דבר?
והיה ביום הששי והכינו.

כיוצא בו אתה אומר: הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש.

והיכן דבר?
ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי.

כיוצא בו אתה אומר: פחדכם ומוראכם יתן ה' אלהיכם וגו'.

היכן דבר?
את אימתי אשלח לפניך.

כיוצא בו אתה אומר: כי ירחיב ה' אלהיך וגו'.

והיכן דבר? כי אוריש גוים מפניך.

כיוצא בו אתה אומר: כי ה' אלהיך ברכך וגו'.

היכן דבר:
ברוך תהיה מכל העמים.

כיוצא בו אתה אומר: וה' האמירך היום וגו'.

היכן דבר?
את ה' האמרת היום.

כיוצא בו אתה אומר: ולתתך עליון על כל הגויים וגו'.

היכן דבר?
ונתנך ה' לראש.

כיוצא בו אתה אומר: שמעו שמים והאזיני ארץ וגו'.

היכן דבר?
האזינו השמים.

כיוצא בו אתה אומר: ואם תמאנו ומריתם וגו'.

היכן דבר?
והבאתי עלין.

כיוצא בו אתה אומר: בלע המות לנצח וגו'.

היכן דבר?
אני אמית ואחיה.

כיוצא בו אתה אומר : אז תתענג על ה' והרכבתיך וגו'.

היכן דבר?
ירכיבהו על במותי ארץ.

כיוצא בו הנה באה ונהייתה וגו'.

היכן דבר?
אשכיר חצי מדם.

כיוצא בו וישבו ישראל איש תחת גפנו וגו'.

היכן דבר?
ונתתי שלום בארץ.

כיוצא בו אתה אומר : לא יהיה שריד לבית עשו וגו'.

היכן דבר?
וירד מיעקב והאביד שריד מעיר.

כיוצא בו וה' פקד את שרה כאשר אמר.

היכן אמר?
אבל שרה אשתך.

כיוצא בו ויעש ה' לשרה כאשר דבר.

היכן דבר?
ביום ההוא כרת ה' את אברהם.

כיוצא בו ומכרתי את בניכם וגו'.

היכן דבר?
ויאמר ארור כנען.

כיוצא בו וה' אמר לכם לא תוסיפון.

היכן אמר?
כי כאשר ראיתם את מצרים.

כיוצא בו כה אמר ה' שימו איש חרבו.

היכן אמר?
זובח לאלהים יחרם.

כיוצא בו זאב וטלה ירעו כאחד וגו'.

היכן דבר?

והשבתי חייה רעה.

כיוצא בו הגוים אשר אמר לא תבואו.

היכן אמר?

ולא תתחתן בם.

כיוצא בו אז אמר שלמה וגו'.

היכן אמר?

כי בענן אראה.

כיוצא בו והיו לי אמר ה'.

היכן אמר?

והייתם לי סגולה.

כיוצא בו והיה כל אשר יקרא בשם ה' וגו'.

היכן דבר?

וראו כל עמי הארץ.

כיוצא בו וגם מהם אקח לכהנים וגו'.

היכן אמר?

הנסתרות לה' אלהינו.

ויאמר אליה ברק אם תלכי עמי והלכתי

ר' פנחס בשם ר' ראובן:

שני בני אדם היו עיקר ועשו עצם טפלה ונעשו טפלה:

אברהם,

וברק.

אברהם היה עיקר, **ויקח אברם את שרי אשתו.**

ועשה עצמו טפלה, שנאמר: **אמרי נא אחותי את.**

וכתיב: **ולאברם הטיב בעבורה.**

ברק דכתיב: **אם תלכי עמי והלכתי.**

ר' יהודה אומר:

אם תלכי עמי לקדש אלך עמך לחצור.

ואם לא תלכי עמי לקדש לא אלך עמך לחצור.

ר' נחמיה אומר:

אם תלכי עמי לשירה, אלך עמך למלחמה.
ואם לא תלכי עמי לשירה, לא אלך עמך למלחמה.

ותאמר הלוך אלך עמך אפס כי לא תהיה תפארתך

אמר ר' ראובן:

א"ל: מה אתה סבור שתפארת שירה נמסרה לך לבדך?
ונעשה טפלה, שנאמר: ותשר דבורה וברק.

מנא הא מילתא דאמרי אינש: אי דלית בהדאי דלינא בהדך ואי לא לא דלינא?
דכתיב: ויאמר אליה ברק אם תלכי עמי והלכתי.

ויזעק סיסרא

סיסרא בא עליהם בארבעים אלף ראשי גייסות וכל אחד היה עמו מאה אלף, ובן שלושים שנה היה וכבש כל העולם בכוחו, ולא היה כרך שלא היה מפיל חומה בקולו, ואפילו חיה שבשדה כיון שהיה נותן עליה קולו לא הייתה זזה ממקומה.
אמרו: כשהיה יורד לרחוץ בנחל קישון היה עולה בזקנו כמה מאכל בני אדם דגים.
ותשע מאות סוסים במרכבתו ובחזרה לא היה אחד מהם חוזר בשלום.

סימן מד

ותכסהו בשמיכה.

שלושה הם שפלטו מן העבירה ושתף הקב"ה שמו בשמן, ואלו הם:
יעל,
ויוסף,
ופלטי.

יוסף מנין?

עדות ביהוסף שמו.

מהו ביהוסף שמו?

יה מעיד שלא נגע באשת פוטיפר.

יעל מנין?

ותכסהו בשמיכה

מנו בשמיכה?

רבנן דהכא אמרין:

בסודרא.

ורבנן דתמן אמרין:

במשיכלא.

אמר ר' שמעון בן לקיש:

חזרנו על כל המקרא כולה ולא מצינו דבר ששמו שמיכה.

ומהו שמיכה?

שמי כה, שמי מעיד בה שלא נגע בה אותו רשע.

פלטי מנין?

כתוב אחד אומר: **ושאול נתן בתו לפלטי בן ליש.**

וכתוב אחד אומר: **לפלטיאל!**

מאן נסב פלטי, ויהיב פלטיאל?!

אלא אל מעיד עליו שלא נגע במיכל.

סימן מה

ותפתח את נאד החלב.

שנו רבותינו:

ט' משקי זב הם:

זיעה

וליחה סרוחה

והרעי וכו',

טהורים מכולם.

דמעת עינו

ודם מגפתו

וחלב שבאשה,

מטמאין טומאת משקין ברביעית.

אבל זובו ורוקו ומימי רגליו מטמאין טומאה חמורה.

דמעת עינו, דכתיב: ותשקמו בדמעות.

דם מגפתו, דכתיב: ודם חללים ישתה.

מה לי קטליה כוליה מה לי קטליה פלגא.

חלב שבאשה, דכתיב: ותפתח את נאד החלב.

יין מנין?

דכתיב: כל נבל ימלא יין.

פרק ה

סימן מו

ותשר דבורה

עשר שירות הם. (כתוב ברמז כ).

וזה שאמר הכתוב: **לך יום אף לך לילה.**

לך היום מקלס לך הלילה מקלס, מה הלילה ברשותך אף יום ברשותך.

בשעה שאתה עושה לנו נסים ביום **לך יום.**

בשעה שאתה עושה לנו נסים בלילה **אף לך לילה.**

בשעה שאתה עושה לנו נסים ביום, אנו אומרים לפניך שירה ביום, **ותשר**

דבורה וברק בן אבינועם ביום ההוא לאמר.

בשעה שאתה עושה לנו נסים בלילה, אנו אומרים לפניך שירה בלילה, **השיר**

יהיה לכם כליל התקדש החג.

לך נאה לומר שירה ביום, ולך נאה לומר שירה בלילה.

למה?

שאתה הכינות מאור ושמש.

בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם

אמר ר' יהושע בן לוי:

כל העונה **אמן, יהא שמיה רבא,** בכל כחו קורעין לו גזר דינו.

בפרוע פרעות

מה טעם בפרוע פרעות?

משום דברכו ה'.

אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן:

אפילו יש בו שמץ ע"ז מוחלים לו.

כתיב הכא: בפרוע פרעות.

וכתיב התם: כי פרוע הוא.

סימן מז

אנכי לה' אנכי אשירה.

זה שאמר הכתוב: **כי כתבור בהרים וכרמל בים יבא.**
בשעה שבא הקב"ה ליתן תורה שמעו תבור וכרמל והניחו מקומם ובאו להם, ושט כרמל בים והקב"ה ציוה להם: **למה תרצדון הרים גבנונים, למה אתם רצים ומדיינים?**
בעלי מומין אתם, כענין שנאמר: **או גבן או דק.**
ההר חמד אלהים לשבתו זה סיני, ואעפ"כ פרע להם הקב"ה, שכרם בטירוף שנטרפו ובאו.
בתבור נפל סיסרא וחיילותיו ונעשה לישראל ישועה בראשו, כיון שנפלו שונאיהם של ישראל
נאמר בו: **אנכי לה' אנכי אשירה.**

בסיני נאמר: **אנכי,**

ובתבור נאמר בו: **אנכי לה' אנכי אשירה.**

בסיני נאמר: **אנכי,**

ובתבור נאמר שני פעמים.

ובכרמל נתקדש שמו של הקב"ה, ונאמר בו: **ה' הוא האלהים** כנגד **אנכי ה' אלהיך.**

סימן מח

ה' בצאתך משעיר וגו' גם עבים נטפו מים.

שנו רבותינו:

בג' דברים נתנה תורה:

באש

ובמים

ובמדבר.

באש, והר סיני עשן כלו.

במים, גם עבים נטפו.

במדבר, במדבר סיני.

לומר לך, מה אלו לעולם בחנם, אף התורה חנם לעולם, שנאמר: קחו מוסרי ואל כסף.

רבי יהודה בר' אלעאי אומר:

לפי שהיו ישראל משולהבים מחמת האש של מעלה, אמר הקב"ה לענני כבוד: הזילו טל חיים

על בני, שנאמר: **גם עבים נטפו מים.**

ואומר: **גשם נדבות תניף.**

אימתי נעשה כל הכבוד הזה?

כשהייתי נאה באומות העולם ומכבדת את התורה, שנאמר: **ונות בית תחלק שלל ואין שלל**

אלא תורה, שנאמר: **שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב.**

הרים נזלו מפני ה'.

שכשעמד המקום ואמר: **אנכי ה' אלהיך** הייתה הארץ חלה וזעו כל מלכי האדמה בהיכליהם, שנאמר: **קול ה' בכח קול ה' בהדר ובהיכלו כלו אומר כבוד** עד שנתמלאו בתייהם מזיו השכינה. באותה שעה נתכנסו כל אומות העולם ובאו להם אצל בלעם.

א"ל: **שמא המקום מחריב את עולמו במבול?**

אמר להם: שוטים שבעולם, כבר נשבע הקב"ה לנח שאינו מביא מבול לעולם, שנאמר: **כי מי נח זאת וגו'.**

א"ל: מבול של מים אינו מביא אבל מביא של אש.

אמר להם: אינו מביא לא מבול של מים ולא מבול של אש, אלא המקום נותן תורה לעמו, שנאמר: **ה' עוז לעמו יתן.**

וכיון ששמעו מפיו הדבר הזה פנו כלם והלכו איש למקומו, לפיכך (ה) נתבעו אומות העולם, וכשעתיד ליפרע הקב"ה משעיר, עתיד להרעיש כל העולם כלו על יושביו.

סימן מט

חדלו פרזון בישראל

ר' שמואל בר נחמני עלה מבבל לשאלם שלושה דברים ומצא את ר' יוחנן שר הבירה

א"ל: מאי דכתיב: **חדלו פרזון בישראל חדלו?**

א"ל: העיירות הקטנות שחרבו בימי סיסרא, כיון שעמדה דבורה נעשו אמהות.

ושב א"ל: מאי דכתיב: **לה' אלהינו הרחמים והסליחות כי מרדנו בו** לא הוה צריך לומר אלא

כי שמרנו תורתנו?

אמר לו ר' יוחנן:

יפה כתיב. בנוהג שבעולם פועל שהוא עושה עם בעל הבית באמונה והוא נותן לו שכרו מה טובה יש לו עליו?!

ואימתי מחזיק לו טובה?

בשעה שאינו עושה עמו באמונה, והוא נותן לו שכרו.

אמר לו: ראית מימיך שמורדין במלך והוא מספיק להם מזונות?!

אמר לו: כתיב: **יעשו עגל בחורב** והמן יורד להם.

אמר ר' יהודה אמר רב:

כל המתיהר, אם נביא הוא נבואתו מסתלקת.

אם חכם הוא חכמתו מסתלקת.

אם חכם הוא וכו' מנלן?

מהלל.

דאמר מר :

התחיל מקנתרן בדברים וקאמר להם : **מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם?**
עצלות שהייתה בכם שלא שמשם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון, וקאמר להו : הלכה זו שמעתי ושכחתי.

אם נביא הוא נבואתו מסתלקת מנלן?

מדבורה, שנאמר : חדלו פרזון וגו' עד שקמתי דבורה.

וכתיב : עורי עורי דבורה.

רוכבי אתונות צחורות

תני דבי רב ענן:

אלו תלמידי חכמים שהולכין מעיר לעיר וממדינה למדינה ועוסקין בתורה, ועושין אותם כצהרים.

יושבי על מדין

שיושבין ודנין דין אמת לאמתו.

והולכי

אלו בעלי מקרא.

על דרך

אלו בעלי משנה.

שיחו

אלו בעלי גמרא, שכל שיחתן דברי תורה.

רוכבי אתונות צחורות

אין צחורות אלא נקיות מן הגזל.

יושבי על מדין

שמעמידין הדבר על הדין.

והולכי על דרך שיחו

אלו סנהדרין שהעולם נשען עליהם ואין להם שיחה בטלה לעולם, שנאמר : **שמעו מלכים**

האזינו רוזנים.

מקול מחצצים

האומרים : על טמא טמא ועל טהור טהור, (ו) הלכות שבת וחגיגות, ומעילות ודיני חצצים באדם.

בין משאבים

שלומדים ושואבים דברי תורה.

שם יתנו צדקות ה' צדקות פרזונו בישראל

עיר קטנה הייתה בישראל עמדו ובנו להם בית הכנסת ובית המדרש, ושכרו להם את החזן ומלמדי תינוקות, נמצאו בתי מדרשות רבים בישראל. וכל מי שמחדש דברי תורה על פיו, דומה כמי שמשמיעים אותו משמים ואומרים לו: כך אמר הקב"ה: בנה לי בית ששכר גדול שלו הוא, שנאמר: **יבחר אלהים חדשים וגו'.**

סימן נ

מכאן אמרו:

ארבעים אלף מישראל שנתקבצו ויצאו למלחמה נשענים עליהם, כמי שהוא תפוס מגן ותריס, שנאמר: **מגן אם יראה ורומח בארבעים אלף בישראל.**

צדקות פרזונו בישראל.

אמר ר' אושעיא:

צדקות עשה הקב"ה לישראל שפזרן בין האומות.

כי הא דאמר ליה ההוא אפיקורוס לר' יהודה נשיאה:

אנן עדיפנן מנייכו, דבדידכו כתיב: **כי ששת חדשים ישב שם יואב עד הברית כל זכר באדום,** והא כמה שני איתותביתו בהדן ולא קא עבדינן לכו מידי.

א"ל: רצונך יטפל לך תלמיד אחד. **נטפל לו ר' אושעיא**

א"ל: משום דלא ידעיתו היכי תעבדו, תקטלינהו כולהו ליתנהו במלכותיכו, תקטלו הנך דאיתנהו במלכותיכו קרו לכו מלכותא קטיעא.

א"ל: גפא של רומי, בהא סלקינן ובהא נחתינן.

קום ברק ושבה שביך

המלחמה של הקב"ה והניצחון לנו וכו' (כתוב ברמז תשכ"ד).

מני אפרים

זה יהושע, שנאמר: **ויחלש יהושע את עמלק.**

שרשם בעמלק

כי מחה אמחה את זכר עמלק.

אחריך בנימין

זה שאול, **והמתה מאיש ועד אשה.**

וכן מרדכי.

אמר הקב"ה : צפוי וגלוי לפני שהוא עתיד לגזור **להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן, לפיכך, והמתה מאיש ועד אשה, לקיים מה שנאמר : ויאכלו מפרי דרכם.**

סימן נא

זהו שאמר הכתוב : **אם לא יסחבום צעירי הצאן.**

אמר רבי שמואל בר נחמני :

מסורת אגדה הוא בידינו שאין עשו נופל אלא ביד בניה של רחל.

למה?

שאם באים השבטים לדין עם עשו לומר לו : **למה רדפת את אחיך?**

הוא אומר להם : **למה רדפתם את יוסף אחיכם?**

ואינכם מעולין ממני, וכיון שהוא בא אצל יוסף אומר לו : **למה רדפת את אחיך?**

ואינו יכול להשיבו, אם תאמר שעשה לך רעה, אף אחי שלמו לי רעה ואני שלמתי להם טובה.

מיד הוא שותק ועליו הכתוב אומר : **הנה היו כקש אש שרפתם לא יצילו את נפשם מיד**

להבה.

הנה היו כקש, זה עשו, שנאמר : ובית עשו לקש.

אש שרפתם, זה יעקב, שנאמר : והיה בית יעקב אש.

לא יצילו את נפשם מיד להבה, זה יוסף, שנאמר : ובית יוסף להבה.

זה כתיב בו : **נער, והוא נער את בני בלהה,**

וזה כתיב בו : **קטן, הנה קטן נתתיך בגוים**

יבא זה ויפול ביד זה.

זה גדל בין שני צדיקים ולא למד ממעשיהם.

וזה גדל בין שני רשעים ולא למד ממעשיהם.

זה כתיב בו : **ואת האלהים אני ירא.**

וזה כתיב בו : **ולא ירא אלהים.**

יוסף היה קטן וזכה לבכורה.

ועשו היה בכור ואבד בכורתו.

יוסף הודה בתחיית המתים פקוד יפקוד.

ועשו כפר, הנה אנכי הולך למות.

יוסף נתן נפשו על כבודה של אמו, ואחר נגש יוסף ורחל.

ועשו בקש להרוג את אמו ושחת רחמה.

יוסף חקר לחיי אביו העוד אביכם חי.
ועשו אמר: יקרבו ימי אבל אבי.

עשו טנף עצמו בעריות ובשפיכות דמים.
ויוסף גדר עצמו וימאן וגו'.

סימן נב

ושרי ביששכר עם דבורה

זה שאמר הכתוב: ומבני יששכר יודעי בינה לעתים.

ר' תנחום אומר:

רובי חכמות היה יודע.

ר' יוסי בן קצרי אומר:

לעבר שנים, הדא הוא דכתיב: **וכל אחיהם על פיהם** וכל אחיהם מסכימים הלכה על פיהם, והוא משיב להם: הלכה למשה מסיני.
וכן הכתוב משבח בדיניו במצרים: **לישוב משפחת הישובי** אין ישוב אלא בית דין, שנאמר: **ויבואו אליך כמבוא עם וישבו לפניך** ואומר: **ויעקב איש תם יושב אהלים.**

וחייו של יששכר מנין לו?

מזבולון שהיה עוסק בפרקמטיא שלו ומאכיל את יששכר שהוא בן תורה, הדא הוא דכתיב:
זבולון לחוף ימים ישכון ובשביל כך: יששכר חמור גרם.
וכשבא משה לברך את השבטים הקדים ברכת זבולון לברכת יששכר, הדא הוא דכתיב: **שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך.**
ואתה מוצא תשיעי לשבטים והוא מקריב שני למלך, דכתיב: **ביום השני הקריב נתנאל בן צוער נשיא יששכר.**

מפני מה?

מפני שהיה בן תורה.

אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן:

כל אשה שתובעת בעלה לדבר מצווה הויין לה בנים, שאפילו בדורו של משה לא היה כמותם, דאילו בדורו של משה כתיב: **הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים.**
וכתיב: **ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידועים** ואילו נבונים לא אשכח.
וגבי לאה כתיב: **ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבא.**
וכתיב: **ומבני יששכר יודעי בינה לעתים.**

אמר רבא:

לא אשכחת צורבא מדרבנן דאורי אלא דאתי מלוי ויששכר.

מלוי דכתיב: יורו משפטיך ליעקב.

מיששכר, דכתיב: ומבני יששכר יודעי בינה לעתים.

ואימא מיהודה דכתיב: יהודה מחוקקי?

אסוקי שמעתא אליבא דהלכתא קאמינא.

אשרי הצדיק ואשרי שכניו.

יהודה ויששכר וזבולון שהיו סמוכים **לאהרן ולמשה**, שנאמר: **והחונים לפני המשכן קדמה וגו'**, נעשו גדולים בתורה, שנאמר: **יהודה מחוקקי ומבני יששכר יודעי בינה לעתים ומזבולון מושכים בשבט סופר.**

אבל מן הדרום **בני קהת** וסמוכין להם **ראובן ושמעון וגד** והיו שרויים עם **קרח**, אדם בעל מחלוקת אבדו עמו במחלוקתו.

מכאן אמרו:

אוי לרשע ואוי לשכנו טוב לצדיק וטוב לשכנו.

זבלון עם חרף נפשו

(כתוב ברמז ל"ט).

באו מלכים נלחמו

שלושים ואחד מלכים הלכו עם סיסרא כשהלך להלחם עם ישראל ונהרגו עמו.

למה?

שהיו מתאוים לשתות ממימי ישראל ובקשו עם סיסרא ואמרו: בבקשה ממך נבוא עמך בחנם, שאנו מתאוים למלא כרסנו מן המים של ארץ ישראל, שנאמר: **בתענדך על מי מגדו בצע כסף לא לקחו.**

סימן נג

נחל קישון גרפם נחל קדומים

אתה מוצא כשעברו ישראל את הים היו ישראל שבאותו הדור מקטני אמנה, אמרו: כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר, שנאמר: **וימרו על ים בים סוף.**

אמר לו הקב"ה לשר של ים: פלוט אותם ליבשה!

אמר לפניו: רבש"ע, כלום יש עבד שרבו נותן לו מתנה וחוזר ונוטלה הימנו?!

אמר לו: אני אתן לך אחד ומחצה שבהם.

אמר לפניו: כלום יש עבד שתובע רבו?!

אמר לו: נחל קישון יהי ערב.

מיד פלט אותם ליבשה ובאו ישראל וראו אותם מתים, שנאמר: **וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים.**

ומאי אחד ומחצה שבהם?

דאילו בפרעה כתיב: שש מאות רכב בחור.
ואילו בסיסרא כתיב: תשע מאות רכב ברזל,

כי אתה סיסרא כתיב: **מן שמים נלחמו**
כיון דנחתי כוכבי שמיא עלייהו נחות לאוקורי נפשייהו בנחל קישון.
אמר לו הקב"ה לנחל קישון: **לך והשלם ערבותך לים!**
מיד גרפס נחל קישון לים, היינו דכתיב: **נחל קישון גרפס נחל קדומים,** נחל שהיה ערב מקדם,
באותה שעה פתחו דגים ואמרו: **ואמת ה' לעולם.**

סימן נד

אורו מרוב אמר מלאך ה'.

אמר רב:

מנלן דמשררינן שליחא מבי דינא ומזמנינן לדינא?
דכתיב: **וישלח משה לקרא לדתן ולאבירים.**

ומנלן דמזמנינן לדינא?

ויאמר משה אל קרח אתה וכל עדתך היו לפני ה'.

לקמיה דגברא פלגיא, דכתיב: **לפני ה'.**

את ופלניא דכתיב: **אתה ואהרן.**

דקבעינן זמנא, דכתיב: **מחר,**

זמנא אחר זמנא, דכתיב: **קראו שם פרעה מלך מצרים שאון העביר המועד.**

ומנלן דאי מתפקר בשליחא דבי דינא דאתי ואמר ולא מתחזי כלישנא בישא?

דכתיב: **העיני האנשים ההם תנקר.**

ומנלן דמשמתינן?

דכתיב: **אורו מרוז.**

הכי סברא גברא רבא פלגיא, דכתיב: **אמר מלאך ה'.**

ומנלן דמחרמינן?

דכתיב: **אורו ארור.**

דאכיל ושתי בהדיה וקאי בארבע אמות דידיה, דכתיב: **יושביה.**

ומנלך דפרטינן חטאיה בצבורא?

דכתיב: כי לא באו לעזרת ה'.

ואמר עולא:

בארבע מאה שפורי שמתיה ברק למרוז.

איכא דאמרי:

גברא רבא הוה.

ואיכא דאמרי:

כוכבא הוה, דכתיב: **מן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם.**

ומנלך דמפקרינן נכסיה?

דכתיב: כל אשר לא יבוא בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו.

מנלך דנצינן ולקינן ומחינן ומתלשינן שער ומשבעינן?

שנאמר: ואריב עמם ואקללם ואכה מהם אנשים.

ומנלך דכפתינן ואסרינן ועבדינן הרדפה?

דכתיב: הן למות הן לשרושי הן לענש נכסין.

מאי לשרושי?

אמר ר' יהודה בריה דרב שמואל בר שילת:

מנדין לאלתר ושונים לאחר שלושים יום, ומחרימין לאחר ס' יום.

א"ל רב הונא בר חיננא, הכי אמר רב חסדא:

שני חמישי ושני.

אורו מרוז

ארור בו נדוי וכו' (כתוב ברמז ט"ז).

סימן נה

כי לא באו לעזרת ה'

אתה מוצא, כל מי שהוא עוזר לישראל כאילו עוזר למי שאמר והיה העולם, שנאמר: **כי לא**

באו לעזרת ה', לעזרתנו לא נאמר, אלא לעזרת ה'.

וכן הוא אומר: **כי הנוגע בכם נוגע בבבת עינו.**

וכל מי שהוא קם על ישראל כאלו קם על מי שאמר והיה העולם, שנאמר: **כי הנה אויבך יהמיון, אויבנו אין כתיב כאן אלא אויבך.**
כי הנה אויבך יהמיון, מפני מה?
על עמך יערימו סוד ויתיעצו על צפונך.

וכן הוא אומר: **תכלית שנאה שנאתים מפני מה?**
הלא משנאיך ה' אשנא.

וכן הוא אומר: **אל תשכח קול צורריך שאון קמיד עולה תמיד.**
וכן הוא אומר: **וברוב גאונך תהרוס קמיד מי הוא שקם נגדך?**
אלא שקמים נגד בניך.

תבורך מנשים יעל.

אמר ר' נחמן:

גדולה עבירה לשמה ממצווה שלא לשמה, דכתיב: **תבורך מנשים יעל אשת חבר הקיני מנשים באהל תבורך.**

מאן נינהו נשים באהל?
שרה רבקה רחל ולאה.

מנשים באהל תבורך.

אורח ארעא, למימד הכי?

מעין קאמר ליה, דכתיב: **ייטיב אלהים את שם שלמה וגו' ויגדל את כסאו מכסאך.**

וכי אורח ארעא למימר הכי למלכא?
אלא מעין קאמר ליה.

בין רגליה כרע נפל.

אמר ר' יוחנן בשם ר' שמעון בן יוחאי:

שבע בעילות בעל אותו רשע, שנאמר: **בין רגליה כרע וגו'.**
והא קא מתהניא מעבירה?

אמר ר' יוחנן בשם ר' שמעון בן יוחאי:

כלל טובתם של רשעים רעה היא אצל צדיקים, דכתיב: **השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע.**

בשלמא רע לחיי, **אלא טוב אמאי לא?**

אלא שמע מנה, אפילו טובתם של רשעים רעה היא אצל צדיקים.
בשלמא התם דילמא מדכר ליה שם ע"ז, **אבל הכא מה רעה איכא?**
משום דקא שדי בה זוהמא.

דאמר רבי יוחנן:

בשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא, ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, גויים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן.

סימן נו

ידה ליתד תשלחנה.

אין יד אלא שמאל, שנאמר: **אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים.**

ואומר: **למה תשיב ידך וימינך.**

ואומר: **והיה לאות על ידכה.**

זהו שאמר הכתוב: **ידיה שלחה בכישור** זו יעל, שלא הרגתו בכלי זיין אלא ביתד, דכתיב: **ידה ליתד תשלחנה.**

ומפני מה לא הרגתו בכלי זיין?

לקיים מה שנאמר: **לא יהיה כלי גבר על אשה.**

סימן נז

מדוע בושש רכבו לבוא

אמר ר' אלעזר:

שלושה הם שלא המתינו בשלוותן שש שעות, ואלו הם:

אדם הראשון,

וישראל,

וסיסרא.

אדם הראשון, דכתיב: **ולא יתבוששו,** לא באו שש שעות והם בשלוותן.

ישראל, דכתיב: **וירא העם כי בושש משה,** באו שש שעות ולא בא משה.

סיסרא, דכתיב: **מדוע בושש רכבו לבוא,** בכל יום היה למוד לבוא בשלוש שעות ובארבע שעות, עכשיו באו שש ולא בא.

סימן נח

מדוע בושש רכבו לבוא

שלושה דברים זה בצד זה, מי שאמר זה לא אמר זה:

מדוע בושש רכבו לבוא, אמרה **אמו של סיסרא.**

הלא ימצאו יחלקו שלל, אמרה **אשתו וכלותיו.**

ורוח הקודש אומרת: **כן יאבדו כל אויביך.**

כיוצא בו:

הזקנים אומרים: **ידינו לא שפכו את הדם הזה.**

הכהנים אומרים : **כפר לעמך ישראל**.
ורוח הקדש אומרת : **ונכפר להם הדם**.

כיוצא בו :

הכר נא למי החותמת אמרה תמר.
צדקה ממני אמר יהודה.
ולא יסף עוד לדעתה, אמרה רוח הקדש.

כיוצא בו :

באנו אל הארץ אשר שלחתנו אמר יהושע.
עלה נעלה אמר כלב.
אפס כי עז העם, אמרו מרגלים.

כיוצא בו :

מי יצילנו מיד האלהים האדירים, אמרו כשרים שבהם.
רשעים שבהם אמרו : אלה הם המכים את מצרים עשר מכות היו לו ושלמו.
אמר להם הקב"ה : אין לי מכה מעתה אני מביא עליכם מכה שלא נהייתה מעולם אלו עכברים
שהיו שומטים את מעיהם.
גיבורים שבהם היו אומרים : התחזקו והיו לאנשים.

כיוצא בו :

מיכה המורשתי וגו' וינחם ה' על הרעה, עד כאן אמרו כשרים שבהם.
רשעים שבהם אמרו : גם איש מתנבא בשם ה'.
אמרו : כשם שנהרג אוריה כך ירמיה חייב ליהרג, **אך יד אחיקם בן שפן הייתה את ירמיה**
לבלתי תת אותו ביד העם.

כיוצא בו :

תחת התפוח עוררתיך עד כאן אמרה רוח הקדש.
וישראל אומרים : שימני כחותם על לבך.
ואומות העולם אומרים : כי עזה כמות אהבה.

כיוצא בו :

בלתי אל המן עינינו אמרו ישראל.
והמקום מפייס והמן כזרע גד הוא.

כיוצא בו :

ואתה עיף ויגע אלו ישראל.
ולא ירא אלהים זה עמלק.
וכן הוא אומר : **חי ה' שכבי עד הבקר**,

חי ה' ליצרו נשבע.
ולאשה אמר : שכבי עד הבקר.

סימן נט

ואוהביו כצאת השמש בגבורתו.

שנו רבותינו:

הנעלבין ואינם עולבין שומעים חרפתם ואינם משיבים עושים מאהבה ושמחים בייסורים עליהם הכתוב אומר : **ואוהביו כצאת השמש בגבורתו.**

ואף על גב דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק:
כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו תלמיד חכם, כגון : דנקיט בלבה עד דמפייסי ליה.

ואוהביו כצאת השמש בגבורתו

זה אחד משישה דברים שנטלו מאדם הראשון וכו' (כתוב בפסוק אלא תולדות פרץ ברמז תר"ט).

רבי שמעון בן מנסיא אומר :

מי גדול האוהבין או המאוהבין?

הוי אומר : המאוהבין, ק"ו האוהבין **כצאת השמש** ק"ו המאוהבין.

רשב"י אומר :

אל תקרי **שובע שמחות** אלא **שבע שמחות** (כתוב ברמז תרנ"ז).

פניהם של צדיקים דומים לעתיד לבוא :

לחמה,

ללבנה,

לרקיע,

לכוכבים,

לברקים,

לשושנים,

למנורת בית המקדש.

לחמה וללבנה מנין?

יפה כלבנה ברה כחמה.

וכתיב : **ואוהביו כצאת השמש בגבורתו.**

לרקיע ולכוכבים מנין?

דכתיב : והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים.

לברקים מנין?

כברקים ירוצצו.

לשושנים מנין?

למנצח על שושנים.

למנורת בית המקדש מנין?

ושנים זיתים עליה.

והמשכילים יזהירו, זה דיין שדן דין אמת לאמתו.

ומצדיקי הרבים אלו גבאי צדקה.

במתניתא תאנא:

והמשכילים זה דיין וגבאי צדקה.

ומצדיקי הרבים אלו מלמדי תינוקות, כגון: רב שמואל בר שילת.

ורבן מאי?

אמר רבינא:

ואוהביו כצאת השמש בגבורתו.

פרק ו

סימן ס

ויעשו בני ישראל

אמר רבי סימון:

לא כל מי שירצה לומר שירה אומר שירה, אלא כל מי שנעשה לו נס. וכל מי שנעשה לו נס

ואומר שירה, בידוע שמוחלין לו על כל עונותיו ונעשה בריה חדשה.

ישראל כשנעשה להם נס ואמרו שירה נמחל להם עונותיהם, שנאמר: **ויסע משה את ישראל,**

שהסיעם מעוונותיהם.

וכן אתה מוצא בדבורה וברק שנעשה להם נס ואמרו שירה.

ומנין שנמחלו עונותיהם?

רבי איבו בשם רבי אבא:

בכל מקום הוא אומר: **ויסיפו בני ישראל לעשות הרע.**

וכאן כתיב: **ויעשו בני ישראל** תחילת עשייה.

והיכן הם מה שעשו לשעבר?

אלא מחל להם הקב"ה מה שעשו לשעבר.

וכן אתה מוצא בדוד שנעשה לו נס ואמר שירה.

ומנין שנמחלו לו כל עונותיו?

דכתיב: בתר שירה: **ואלה דברי דוד האחרונים.**

והיכן הם הראשונים?

אלא מלמד שמחל לו הקב"ה.

והיה אם זרע ישראל

אמר רבי הונא בר פפא:

לעולם יהא אדם זהיר בתבואה בתוך ביתו שלא נקראו ישראל דלים אלא על עסקי תבואה,

שנאמר: **והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק.** וכתוב: **וידל ישראל.**

וידל ישראל מאד

שלא היה להם להקריב מנחה דכתיב: (ח) **ואם דל הוא.**

סימן סא

ה' עמך גבור החיל

שנו רבותינו:

התקינו שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם, שנאמר: והנה בעז בא מבית לחם

ויאמר לקוצרים ה' עמכם.

ואומר: **ה' עמך גבור החיל.**

ואומר: **אל תבוז כי זקנה אמך.**

ואומר: **עת לעשות לה' הפרו תורתך.**

מאי ואומר?

וכי תימא מדעתיה דנפשיה קאמר, תא שמע: מדקאמר ליה מלאך לגדעו: **ה' עמך גבור החיל.**

וכי תימא מלאך הוא דקאמר ליה לגדעון, ואומר: **אל תבוז כי זקנה אמך,** ואומר: **עת לעשות**

לה' הפרו תורתך.

אמר רבא:

האי קרא מסיפה לרישה מדריש, ומרישה לסיפה, דכתיב: **עת לעשות לה'.**

מה טעם?

משום **דהפרו תורתך,** ומסיפיה לרישיה **הפרו תורתך.**

מה טעם?

משום **דעת לעשות** (כתוב ברמז תתע"ח).

סימן סב

אמר ר' יהודה בר שלום :

ליל פסח היה אותו הלילה, שאמר לו: **ואיה כל נפלאותיו!!**

היכן הם הפלאים שעשה האלהים לאבותינו בלילה הזה, והכה בכוריהם של מצרים, והוציא משם ישראל שמחים.

וכיון שלמד סנגוריה על ישראל, אמר הקב"ה: **דין הוא שאגלה אני בכבודי עליו, שנאמר: ויפן אליו ויאמר לו לך בכחך זה.**

אמר לו הקב"ה: יש בך כח ללמד סנגוריה על ישראל, בזכותך הם נגאלים, שנאמר: **והושעת את ישראל.**

התחיל מנסה בגזה, שנאמר: **אנסה נא רק הפעם בגזה.**

מה כתיב?

ויהי כן.

אין הקב"ה מיחד שמו שם, אמר הקב"ה: כל העולם בצרה ואני מיחד שמי!!

והכתיב: **כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע.**

אבל בשעה שאמר: **יהי נא חורב אל הגזה לבדה.**

אמר הקב"ה: הואיל וטל מנשב והעולם שמחים איחד שמי, שנאמר: **ויעש אלהים כן בלילה ההוא.**

וכן ירמיה בשעה שהיה מתנבא דברי נחמות היה מיחד שמו, שנאמר: **כה אמר ה' זכרתי לך**

חסד נעוריך, אבל בדברי תוכחות כתיב: דברי ירמיהו.

וכן משה על כל דבור ודבור כתיב: **וידבר ה', וכשבא להוכיח כתיב: אלה הדברים.**

זה שאמר הכתוב: **והיה שארית יעקב וגו'** אותו שארית שאמר הקב"ה לאלהו: **והשארתי**

בישראל שבעת אלפים וגו', (ט) והם אותם שהופרשו בימי גדעון, בשעה שאמר להקב"ה: **אם ישך מושע בידי את ישראל כאשר דברת הנה אנכי מציג וגו'.**

א"ל הקב"ה: אני הכתבתי אהיה כטל לישראל, ואתה אמרת: **על כל הארץ חורב!!**

אני איני עושה שאין כתיב: **ויעש אלהים כן, אלא ויהי כן** מעצמו היה, אבל כשאמר: **יהי נא חורב אל הגזה לבדה מיד, ויעש אלהים כן.**

א"ל הקב"ה: **רב העם אשר אתך הורד אותם אל המים** אותם שכרעו על ברכיהם מים לשתות (י) רוצה ולא רוצה היה משתחוה לאלילים, דורו של גדעון היה משתחוה לבבואה.

אמר לו הקב"ה: **בשלוש מאות איש המלקקים אושיע** את ישראל, ועליהם הוא אומר:

והשארתי בישראל וגו', ועליהם הוא אומר: והיה שארית יעקב וגו'.

ר' אבהו אמר רבי סימון אמר ר' יהושע בן לוי:

מצות העומר עמדה להם בימי גדעון, שנאמר: **ויבוא גדעון והנה איש מספר לרעהו חלום וגו'**

והנה צליל לחם שעורים.

מהו צליל?

רבנן אמרין:

על שצלל עליהם אותו הדור מן הצדיקים.

ובזכות מה ניצולו?

בזכות צליל שעורים.

ואיזו?

זו מצות העומר.

ויקרא לו ה' שלום

אמר רב המנונא, משמיה דעולא:

אסור לאדם שיתן שלום לחברו בבית המרחץ, משום שנאמר: **ויקרא לו ה' שלום.**

אמרו רבתינו:

עֲרְבוּת, שבו צדק ומשפטו צדקה וגנזי חיים וגנזי ברכות, ונשמתן של צדיקים ורוחות ונשמות העתידות להבראות, וטל שעתיד הקב"ה להחיות בו את המתים. גנזי שלום, דכתיב: **ויקרא לו ה' שלום** (כתוב ברמז של ט).

ויהי בלילה ההוא ויאמר לו ה' קח את פר השור אשר לאביך ופר השני שבע שנים

אמר רבי אבא בר כהנא:

שמונה דברים הותרו באותה הלילה:

חוץ,

ולילה,

וזרות,

וכלי אשרה,

ואבני מזבח,

ועצי אשרה,

ומוקצה,

ונעבד.

ואמר ריש לקיש:

אין מוקצה אסור אלא מוקצה לשבע שנים.

פרק ז

סימן סג

ויבא גדעון ומאה איש אשר אתו בקצה המחנה ראש האשמורת התיכונה

שנו רבותינו:

ארבע משמרות הוי הלילה.

ר' נתן אומר:

שלוש.

מאי טעמא דר' נתן?

דכתיב: **ויבא גדעון ומאה איש אשר אתו בקצה המחנה ראש האשמורת התיכונה**, אין תיכונה אלא שיש לפניו ולאחריה.

ורבי מאי תיכונה?

תיכונה שבתיכונות.

ורבי מאי טעמא?

אמר ר' זריקא אמר ר' אמי אמר ר' שמעון בן לקיש:

כתוב אחד אומר: **חצות לילה אקום להודות לך**.

וכתיב: **קדמו עיני אשמורות**.

הא כיצד?

ארבע משמרות הוי הלילה.

ור' נתן סבר לה כרבי יהושע דתנן רבי יהושע אומר:

עד שלוש שעות, שכן דרך בני מלכים לעמוד בשלוש שעות שית דליליא ותרתאי דיממא הוו להו שתי משמרות.

רב אשי אמר:

משמרה ופלגא נמי משמרות קרי להו.

פרק ח

המשך סימן סג

לא אמשול אני בכם ולא ימשול בני בכם ה' ימשול בכם

הם אמרו שלושה דברים, והוא אמר להם שלושה דברים:

אמר לו הקב"ה: חייך, שאני מעמיד ממך (יא) בן שימלוך שלוש שנים, כנגד שלושה דברים שאמרת, הוי **ולפני כבוד ענוה, לפני שבר גאון**, שלא נשבר אבימלך עד שנתגאה והרג את אחיו.

סימן טד

ויעש אותו גדעון לאפוד

אמר ר' שמעון בן לקיש:

שלושה הם שנאמר בהם בשיבה טובה.

אברהם ושווה לו,

דוד ושווה לו,

גדעון ולא שווה לו, שנאמר: ויעש אותו גדעון לאפוד ויהי למכשול.

ולמה עשה אפוד?

לפי (יב) שמנשה לא היה באבני אפוד כי אם אפרים ולא היה לו מזל, לפיכך עשאו. ואע"פ שעשאו לשם שמים היה למכשול לכל ישראל, שכשלו בו וסברו דבר אחר הוא, ואמרו: לשם טעות נתכוון ותקנו. ולפי שלא היה שבטו באפוד לא היה לו מזל באותו אפוד ובאותו תיקון.

וישימו להם בעל ברית לאלהים

זה זבוב בעל עקרון.

מלמד, שכל אחד ואחד היה עושה יראתו ומניחה בכיסו, כיון שזוכרה מוציאה מתוך כיסו ומחבקה ומנשקה.

ולא זכרו בני ישראל את ה'

למה?

שלא עשו חסד עם בית ירובעל, הוי אילו עשו חסד עם בית ירובעל זכרו את ה', הוי כל מי שהוא עושה חסד כאלו מודה בכל הנסים שעשה הקב"ה מיום שיצאו ישראל ממצרים, וכל מי שאינו עושה חסד כאילו כופר.

פרק ט

סימן סה

זהו שאמר הכתוב: **טוב שכן קרוב מאח רחוק,** טוב היה יתרו שהיה רחוק ונתקרב לי והיה שמח בגאולתן של ישראל, שנאמר: **ויחד יתרו,** מעשו הרשע שהיה אח ונתרחק ושמח בצרתן של ישראל, שנאמר: **ואל תרא ביום אחיך ביום נכרו ואל תשמח לבני יהודה.**

דבר אחר:

טוב היה אבימלך מלך פלשתים שהרבה כבוד לאברהם, שנאמר: **הנה ארצי לפניך,** מאבימלך בן ירובעל שהרג את אחיו.

אמר לו הקב"ה לאבימלך: רשע, אתה הרגת שבעים איש על אבן אחת, אף אתה: **ותשלך אשה אחת פלח רכב.**

ושלמה אמר: **כורה שחת בה יפול וגולל אבן אליו תשוב.**
הכתבתי בתורתך: **יראת ה' תוסיף ימים** ואתה הרגת את אחיך, חייך שאני מקצר שנותיו של אותו האיש, לפיכך לא מלך אלא שלוש שנים.

ויגידו ליותם וילך ויעמוד בראש הר גרזים

ולמה עמד על הר גרזים וקלל ולא נתנו הקללות אלא על הר עיבל?

אלא כך אמר: אתם הכותים עתידים לומר: הר גרזים שלנו הוא, ששם נתנו הברכות ואינם יודעים ששם נתנו הקללות, שהרי עומדים על הר עיבל ומקללים.

למי היו מקללים?

לא לאלו שהיו כנגדן?!

נמצאו הקללות באו על הר גרזים והברכות על הר עיבל, לפיכך אמר יותם: איני מקללם אלא על הר גרזים. התחיל אומר: **הלוך הלכו העצים.**

אמר ר' מנשיא:

משל הם הדברים הללו.

הלוך הלכו העצים - אלו ישראל.

ויאמרו לזית מלכה עלינו - זה עתניאל בן קנז שהיה משבט יהודה] שנאמר: **זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך.**

ומה אמר לו עתניאל?

החדלתי את דשני.

הלכו אצל דבורה, **ויאמרו לתאנה: מלכי עלינו**

החדלתי את מתקי, ותשר דבורה.

ויאמרו לגפן - זה גדעון.

משול בנו גם אתה.

אמר להם: **החדלתי את תירושי לא אמשול אני בכם**

ויאמרו העצים לאטד לך אתה מלך עלינו, זה אבימלך.

כשם שאטד אילן סרק וכלו קוצים, כך אבימלך לא היו לו מעשים טובים.

ותאמר להם הגפן.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן:

מנין שאין אומרים שירה אלא על היין?

שנאמר: **ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים.**

אם אנשים משמח, אלהים במה משמח?

מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין.

סימן סו

וישימו לו בעלי שכם מארבים על ראשי ההרים ויגזלו את כל אשר יעבור עליהם

היכי דמי גזלן?

אמר ר' אבהו:

כגון: בניהו בן יהוידע, שנאמר: **ויגזול את החנית מיד המצרי ויהרגהו בחניתו.**

רבי יוחנן אמר:

כבעלי שכם.

ורבי אבהו מאי טעמא לא אמר מהאי?

אלא כיון דקא מיטמרי לאו גזלני נינהו.

ורבי יוחנן

הא דקא מיטמרי כי היכי דלא ליחזו בהו אינשי וליערקו מינייהו.

שאלו תלמידיו את רבן יוחנן בן זכאי:

מפני מה החמירה תורה בגנב יותר מבגזלן?

אמר להם: זה השוה עבד לקונו וזה לא השוה עבד לכבוד קונו.

כביכול עשה עין של מטה כאילו אינו רואה, ואזן כאילו אינה שומעת, שנאמר: **הוי המעמיקים**

מה' לסתיר עצה והיה במחשך מעשיהם ויאמרו מי רואנו ומי יודענו.

וכתיב: **ויאמרו לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב, ואומר כי עזב ה' את הארץ אין ה' רואה.**

אמר רבי מאיר משום רבן גמליאל:

משל לשני בני אדם שהיו בעיר ועשו משתה, אחד זמן את בני העיר ולא זמן את בני המלך,

ואחד לא זמן את בני העיר ולא את בני המלך.

רבי שמעון מייתי לה מהכא:

והבאתם גזול את הפסח ואת החולה

מה פסח מום שבגלוי אף גזלן בגלוי.

ר' יוסי בשם ר' אבהו:

לפני תשעה גנב (יג) לפני עשרה גזלן.

פרק יא

המשך סימן סו

ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ טוב

אמר ר' יהושע בן לוי:

למה נקרא שמה טוב?

שהיא פטורה מן המעשרות.

סימן סז

ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים

מנא הא מילתא דאמרי אינשי: **מטייל ואזיל דקלא בישא לגבי קינא דשרכי?**
דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים, תנינן במתניתין ותנינן בברייתא.

כתוב בתורה: וילך עשו אל ישמעאל.

שנוי בנביאים, ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים.

משולש בכתובים, כל עוף למינו ישכון ובן אדם לדומה לו.

תנינן במתניתין: המחובר לטמא טמא לטהור טהור.

ותנינן בברייתא: רבי אליעזר אומר: לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו.

והיה היוצא אשר יצא מדלתי ביתי,

ארבעה שאלו שלא כהוגן (כתוב ברמז כ"ה). ולפי שלא היה בן תורה אבד את בתו.

וכן הוא אומר: **פרי צדיק עץ חיים, אע"פ שאדם צדיק אם אינו עוסק בתורה אין בידו כלום,**
שמתוך התורה הוא לומד היאך הוא לוקח נפשות.

אמרה לו בתו: **שמה כתוב בתורה שיקריבו נפשות, והלא כתיב מן הבהמה מן הבקר!?**

אמר לה: **בתי, נדרתי והיה היוצא.**

א"ל: **יעקב אבינו שנדר: וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך ונתן לו הקב"ה שנים עשר שבטים,**
שמה הקריב אחד מהם!?

ולא שמע לה.

אמרה לו: **הניחני ואלך אצל בית דין שמא (יד) ימצאו פתח לנדריך, שנאמר: הרפה ממני שנים**
חדשים.

אמר רבי לוי בן ברכיה:

וכי יש אדם יורד על ההרים והרי עולים על ההרים אלא מהו וירדתי?

אצל סנהדרין, שנאמר: **שמעו הרים את ריב ה'.**

סימן סח

רבי יוחנן ור' שמעון בן לקיש

ר' יוחנן אמר:

יפתח הקדש דמים היה חייב.

וריש לקיש אמר:

אפילו הקדש דמים לא היה חייב.

דתנינן:

אמר על הבהמה טמאה הרי זו עולה ועל בעלת מום הרי (אלו) [זו] עולה לא אמר כלום.
הרי אלו לעולה ימכרו ויביא בדמיהם עולה.

ולא היה שם פנחס שיתיר לו את נדרו?

אלא פנחס אמר: הוא צריך לי ואני אלך אצלו!?

יפתח אמר: אני ראש קציני ישראל ואני אלך אצלו!
בין דין לדין אבדה הנערה.

הדא היא דברייא אמרין:

בין חייא למחבלתא אזיל ברא דעלובתא.

ושניהם נענשו בדמיה.

יפתח מת בנשילת אברים בכל מקום שהיה הולך אבר נשול ממנו והיו קוברין אותו, הדא הוא דכתיב: **וימת יפתח ויקבר בערי הגלעד, בעיר גלעד** אין כתיב כאן **אלא בערי הגלעד**.
פנחס נטלה הימנו רוח הקדש, שנאמר: **ופנחס בן אלעזר נגיד היה עליהם לפני ה' עמו**.

ארבעה הם שנדרו, שנים נדרו ונשתכרו ושנים נדרו והפסידו.

יעקב נדר והפסיד שמתה אשתו רחל.

יפתח נדר והפסיד בתו.

ישראל נדרו ונשתכרו, שנאמר: **וידר ישראל נדר**.

חנה נדרה ונשתכרה, שנאמר: **ותדור נדר ותאמר**.

יפתח הגלעדי נדר דבר שלא כהוגן להעלות בתו על גבי המזבח, נתקבצו אליו אנשי אפרים לעשות עמו מריבה גדולה, היה לפנחס שיאמר להם: להתיר את נדרו לא באתם אלא לעשות מריבה באתם, אלא הוא לא מיחה בבני אפרים והוא לא התיר את נדרו ליפתח.
יושב על כסא שופט צדק יהי שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים, אחר ששם זה נפשו בכפו ובא להציל את ישראל מבני עמון ומואב ובאו לעשות עמו מריבה.
מיד עמד והרג מהם שנים וארבעים אלף, שנאמר: **אמר נא שבולת ואמר סבולת** זה לשון ע"י, כאדם שאומר לחברו: (טו) שא בל.

ומי הרג אותם?

פנחס שהיה ספק בידו למחות ולא מחה ולהתיר לו נדרו ליפתח ולא התיר, וכל מי שספק בידו למחות ואינו מוחה להחזיר את ישראל למוטב ואינו מחזיר כל דמים שנשפכין בישראל נשפכין על ידיו, שנאמר: **ואתה בן אדם צופה נתתיך וגו' ואתה כי הזהרת את הרשע**.
מלמד, שכל ישראל ערבים זה בזה.

אם תאמר אותם שנים ושבעים אלף שנהרגו בגבעת בנימין מפני מה נהרגו?

היה להם לסנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס בן אלעזר עימהם שיקשרו חבלים של ברזל במתניהם ויגביהו בגדיהם למעלה מארכובותיהם ויחזרו בכל עיירותיהם של ישראל:

יום אחד ללכיש,

יום אחד לעגלון,

יום אחד לחברון,

יום אחד לבית אל,

יום אחד לירושלים,

וילמדו אותם דרך ארץ בשנה בשנים בשלוש בארבע בחמש עד שיתיישבו ישראל בארצם. [כדי ש] יתגדל ויתקדש שמו של הקב"ה בעולם כלו שברא מסוף העולם ועד סופו, הם לא עשו כן, אלא כיון שנכנסו ישראל לארצם כל אחד ואחד רץ לכרמו ולזיתו ואומר שלום עלי נפשי שלא להרבות הטורח.

שנו חכמים במשנה:

הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה והוי שפל רוח בפני כל אדם ואם בטלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך.

וכשעשו בגבעת בנימין דרכים מכווערים ודברים שאינם ראויים, יצא הקב"ה להחריב את העולם כולו ונפלו מהם שבעים ושנים אלף.

ומי הרג אותם?

סנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס עימהם.

ופילגש בגבעה בימי כושן רשעתים הייתה, באותה שעה נתנה הכהונה לבני איתמר בן אהרן כארבעים ושנים שנה וקלקלו בני עלי, באותה שעה אמר הקב"ה: תחזור הכהונה לבעליה, שנאמר: **אמור אמרתי**, אמרו לאהרן (טז) אמור לירמיהו: **והקימותי לי כהן נאמן** זה צדוק הכהן לפני דוד המלך.

פרק יב

המשך סימן סח

אבצן מבית לחם

אמר רבה בר יצחק אמר ר' (יצחק):

אבצן, זה בעז.

ואמר רבה בר יצחק:

ק"כ משתאות עשה בועז לבניו, שנאמר: ויהי לו שלושים בנים ושלושים בנות (שלושים בנות) שלח החוצה ושלושים בנות הביא לבניו מן החוץ ובכולם לא זמן את מנוח.

אמר : כודנא עקרה במאי פרעא לי.

תאנא :

וכולם מתו בחייו, והיינו דאמרי אינשי : בחייך דילדה אתתך שתין שתין **מאי הנאה אית לך**

דילדה?

אכפל ואוליד חד טב דמשתין זריז.

פרק יג

המשך סימן סח

הנה נא את עקרה ולא ילדת ילדת.

בר קפרא אומר :

גדול השלום, שדבר הכתוב לשון בדוי בנביאים בשביל להטיל שלום בין איש לאשתו, דכתיב :

הנה נא את עקרה ולא ילדת אבל למנוח לא אמר כן, אלא **מכל אשר אמרתי אל האשה תשמר**

מכל מקום סממנין היא צריכה.

ועתה השמרי נא ואל תשתי יין ושכר ואל תאכלי כל טמא

מאי כל טמא?

אמר ר' יצחק דבי רבי אמרי :

דברים האסורים לנזיר.

והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים

אמר רב אחא בר חנינא :

הוחלה שבועתו של אבימלך, דכתיב : **אם תשקור לי ולניני ולנכדי.**

איש האלהים בא אלי

(כתוב ברמז מ').

וילך מנוח אחרי אשתו.

אמר רב נחמן :

מנוח עם הארץ היה, שנאמר : **וילך מנוח אחרי אשתו**, אלא מעתה **וילך אלקנה הרמתה על**

ביתו הכי נמי, והא כתיב : **ויהי איש אחד מן הרמתים צופים מהר אפרים**, איש אחד שבא

ממאתים צופים שנתנבאו להם לישראל!?

אלא אחר דבריה ואחר עצתה.

הכא נמי אחר דבריה ואחר עצתה?

ולמאי דאמר רב נחמן?

מנוח עם הארץ היה, אפילו פסוקי דבי רב לא קרא, דכתיב: **ותקם רבקה ונערוותיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש**, ולא לפני האיש.

סימן סט

ויאמר מלאך ה' אל מנוח

אמר לו המלאך: איני יודע בדמות מי אני עשוי, בכל שעה הוא מחליפני.

למה זה תשאל לשמי והוא פלאי

פלאי פלאים הוא עושה בי, פעמים שאני רוח, שנאמר: **עושה מלאכיו רוחות**. פעמים שאני אש, שנאמר: **משרתיו אש לזהט**. **וכן אתה מוצא באברהם: נדמו לו כאנשים, וישא עיניו וירא והנה שלושה אנשים. ובסדום נראו מלאכים, ויבאו שני המלאכים סדומה**.

ויקח מנוח את גדי העזים ואת המנחה ויעל על הצור

בשלמא למאן דאמר: בשילה לא נאסרו הבמות ניחא.

אלא למאן דאמר בשילה הוּו אסורין מאי ויקח מנוח?

הוראת שעה הייתה.

ויגדל הנער ויברכהו ה'

במה ברכו?

אמר ר' יהודה אמר רב:

ברכו באמתו, אמתו כבני אדם וזרעו כנחל שוטף.

ותחל רוח ה' לפעמו

אמר ר' חמא בר חנינא:

חלתה ברכתו של יעקב, דכתיב: **ויהי דן נחש עלי דרך**.

לפעמו במחנה דן

אמר ר' יצחק דבי רב אמי:

מלמד שהייתה שכינה מקשקשת לפניו כזוג.

כתיב הכא: **לפעמו**.

וכתיב התם: **פעמון ורמון**.

בין צרעה ובין אשתאול

אמר ר' אשי:

צרעה ואשתאול שני הרים גדולים היו, ועקרן שמשון וטחנם זה בזה.

אמר ר' יוחנן:

שמשון דן את ישראל כאביהם שבשמים, שנאמר: **דן ידין עמו כאחד**.

ואמר ר' יוחנן:

שמשון על שמו של הקב"ה נקרא, שנאמר: **שמש ומגן ה' אלהים, אלא מעתה לא ימחק?**
אלא מעין שמו של הקב"ה.
מה הקב"ה מגין על כל העולם אף שמשון הגין בכחו על כל ישראל.

ואמר ר' יוחנן:

בלעם חגגר ברגלו אחת.
שמשון בשתי רגליו.

בלעם חגר ברגלו אחת, דכתיב: **וילך שפי**.

שמשון בשתי רגליו דכתיב: **שפיפון עלי ארח**.

פרק יד

המשך סימן סט

וירד שמשון תמנתה

וכתיב: **הנה חמיד עולה תמנתה**.

אמר ר' אלעזר:

שמשון שנתגנה בה, כתיב ביה ירידה.
יהודה שנתעלה בה, כתיב ביה עליה.

ר' שמואל בר נחמני אמר:

שתי תמנאות הוו:

חדא בירידה,

וחדא בעליה.

רב פפא אמר:

חדא תמנת הואי.

דאתי מהאי גיסא עליה, ודאתי מהאי גיסא ירידה.

וירד שמשון אל אביו ויאמר אותה קח לי כי היא ישרה בעיני

שמשון מרד בעיניו, לפיכך נקרו פלשתים את עיניו, שנאמר: **ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו**.

איני והא כתיב: ואביו ואמו לא ידעו כי מה' הוא כי תואנה הוא מבקש מפלשתים?
כי אזל מיהא בתר ישרותיה אזל.

רבי אומר:

שמשון תחילת קלקולו בעזה, דכתיב: **וילך שמשון עזתה וירא שם אשה זונה ויבא אליה,**
לפיכך לקה תחלה בעזה, דכתיב: **ויורידו אותה עזתה.**

והא כתיב: וירד שמשון תמנתה?

תחילת קלקולו מיהא בעזה הייתה.

ויבואו עד כרמי תמנתה.

אמר ר' שמואל בר רב יצחק:

מלמד שהיו אביו ואמו מראים לו כרמי תמנתה זרועים כלאים, ואומרים לו: בני כשם
שכרמיהם זרועות כלאים, כך בנותיהם זרועות כלאים.

ואביו ואמו לא ידעו כי מה' הוא

אמר ר' אלעזר: (יז)

בשבעה מקומות כתיב: **לא תתחתן במ.**

אמר ר' אבין:

לאסור שבעת עממין.

וכה הוא אומר הכין?

אמר ר' יצחק:

אם ללצים הוא יליץ.

כתיב: **ותחל רוח ה' לפעמו.**

תרין אמוראין

חד אמר:

בשעה שהיה רוח הקודש שורה עליו, היו פסיעותיו כמצרעה ועד אשתאול.

וחד אמר:

שערותיו מקישות כזוג, והיה קולן [הולך] מצרעה ועד אשתאול.

סימן ע

ואביו ואמו לא ידעו כי מה' הוא

ר' פנחס בשם רבי איבו:

בתורה בנביאים בכתובים מצינו שאין זוגו של איש אלא מן הקב"ה.

בתורה מנין?

דכתיב: **ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר.**

בנביאים מנין?

דכתיב: **ואביו ואמו לא ידעו כי מה' הוא.**

בכתובים מנין?

דכתיב: **בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת.**

ויש שהוא הולך אצל זוגו ויש שזוגו הולך אצלו.

יצחק בא אצלו זוגו, שנאמר: וישא יצחק את עיניו וירא והנה גמלים באים.

יעקב הלך אצל זוגו, ויצא יעקב וגו'.

שבעת ימי המשתה אנו למדין מיעקב ומשמשון, כשירד לארץ פלשתים ולקח לו אשה ועשה

משתה ושמחה שבעת ימים, שנאמר: ויהי כראותם אותו וגו'.

מה היו עושים?

היו אוכלים ושותים עמו, שנאמר: ויאמר להם שמשון אחודה לכם חידה וגו'.

החתן דומה למלך

מה המלך הכל מקלסין אותו,

אף החתן כן כל שבעת ימי המשתה.

מה מלך לובש בגדי כבוד,

אף החתן כן.

מה מלך שמחה ומשתה לפניו כל הימים

אף החתן כל שבעת ימי המשתה.

מה מלך אינו יוצא לשוק לבדו.

אף החתן כן.

מה מלך פניו מאירות כאור החמה.

אף החתן כן, שנאמר: והוא כחתן יוצא מחופתו.

ויאמר להם מהאוכל יצא מאכל

אמר ר' שמואל בר נחמני:

בשעה שהתחיל רוח הקדש לקשקש בשמשון בשלושה מקומות התחיל, הדא הוא דכתיב: **ותחל רוח ה' לפעמו וגו'. מהאוכל יצא מאכל**, היה שמשון תמיה: אריה אוכל כל החיות ועכשיו יצא ממנו מאכל?!
כך אהרן ובניו אוכלים כל הקורבנות יצא מהם קרבן זה, קרבן אהרן ובניו.

פרק טו

המשך סימן ע

וילך שמשון וילכד שלוש מאות שועלים.

מאי שנא שועלים?

אמר ר' איבו בר נגדי אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' שמעון:
יבא מי שחוזר לאחוריו ויפרע מפלשים שחזרו משבועתם.

ויבקע אלהים את המכתש אשר בלחי ויצאו ממנו מים וישת

אמר ר' יצחק דבי רבי אמי:

הוא אוה לדבר טומאה, לכך נתלו חייו בדבר טמא.

פרק טז

המשך סימן ע

ויקם בתוך הלילה ויאחז בדלתות.

תניא, אמר ר' שמעון החסיד:

בין כתפיו של שמשון ששים אמר היה, שנאמר: **וישכב שמשון עד חצי הלילה ויקם בתוך הלילה ויאחז בדלתות שער העיר ובשתי המזוזות (וישאם) ויסעם] עם הבריח וישם על כתפיו ויעלם אל ההר אשר על פני חברון.**

ותאנא:

אין דלתות העיר פחותות מששים אמה.

ויהי אחרי כן ויאהב אשה בנחל שורק ושמה דלילה

היה ר' מאיר אומר:

אלמלי לא נקרא שמה דלילה הייתה ראויה שתקרא דלילה,

שדלדלה את כוחו

דלדלה את לבו

דלדלה את מעשיו,

דלדלה את כוחו, דכתיב: ויסר כחו מעליו.

דלדלה את לבו, שנאמר: ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו.
דלדלה את מעשיו, דכתיב: והוא לא ידע כי ה' סר מעליו.

ותרא דלילה כי הגיד לה את כל לבו.

מנא ידעה?

אמר ר' חנין:

ניכרין דברי אמת.

אביי אמר:

ידעה ביה באותו צדיק דלא מפיק שם שמים לבטלה, כיון דאמר: **נזיר אלהים אנכי**, אמרה השתא ודאי קושטא קאמר.

ויהי כי הציקה לו בדבריה כל הימים ותאלצהו

מאי ותאלצהו ?

אמר ר' יצחק בשם רבי אמי:

בשעת גמר ביאה הייתה נשמטת מתחתיו.

ותקצר נפשו למות.

אמר ר' יוחנן:

הוא קצרה נפשו למות אבל היא לא קצרה נפשה.

למה?

שהייתה עושה צרכיה ממקום אחר.

סימן עא

וינקרו פלשתים את עיניו

זה שאמר הכתוב: **הכל כאשר לכל כנשבע כאשר שבועה ירא.**

כנשבע זה צדקיהו, שהשביעו נבוכדנאצר, **אשר השביעו באלהים.**

כאשר שבועה ירא, זה שמשון, שנאמר: **השבעו לי פן תפגעו בי אתם.**

זה מת בניקור עיניים וזה מת בניקור עיניים.

תנו רבנן:

חמישה היו מעין דוגמא של מעלה וכולם לקו בהם:

שמשון בכוחו,

שאול בצווארו,

אבשלום בשערו,

צדקיהו בעיניו,

אסא ברגליו.

שמשון בכוחו, דכתיב: **ויסר כחו מעליו**.
שאל בצווארו, דכתיב: **ויקח שאול את החרב ויפול עליה**.
אבשלום בשערו, דכתיב: **ויחזק ראשו וגו'**.
צדקיהו בעיניו, **ואת עיני צדקיהו עיור**.
אסא ברגליו, דכתיב: **רק לעת זקנתו חלה את רגליו**, זו פודגרא.

א"ל מר זוטרא בריה דר' נחמן לר' נחמן:

היכי דמי פודגרא?

א"ל: כמחט בבשר החי.

מנא ידע?

אי תימא מיחש הוה דחש בה,

ואי תימא מרביה שמע ליה,

ואי תימא **סוד ה' ליראיו**.

דרש ר' אבא:

מפני מה נענש אסא?

מפני שעשה אנגריה בת"ח, דכתיב: **והמלך אסא השמיע את כל ישראל אין נקי**.

מאי אין נקי?

אמר ר' אמי אמר רב:

אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה.

ויהי טוחן בבית האסורים.

אמר ר' יוחנן:

אין טוחן אלא לשון עבירה, שנאמר: **תטחן לאחר אשתי ועליה יכרעון אחרין**.

מלמד, שכל אחד הביא לו אשתו לבית האסורים כדי שתתעבר ממנו.

ויתפלל שמשון אל ה' ויאמר ה' אלהים זכרני וחזקני

אמר רבי אחא:

אמר לפניו: רבש"ע, תהא זכור לי אותה ברכה שברכני אבא: **ויתן לך האלהים, יתן לך אלהותא**.

אימתי?

לכשיצטרך לה.

זכרני וחזקני

אמר רב:

אמר שמשון לפני הקב"ה: זכור לי שתים ועשרים שנה ששפטתי את ישראל ולא אמרתי לאחד מהם העבר לי מקל ממקום למקום.

ואנקמה נקם אחת משתי עיני

אמר רבי אחא:

אמר לפניו: רבש"ע, תן שכר עיני אחת בעוה"ז, ושכר עיני אחת תהא מתוקנת לי לעתיד לבוא.

כתוב אחד אומר: **וישפוט את ישראל (יה) עשרים שנה.**

וכתוב אחד אומר: **והוא שפט את ישראל (ארבעים) [עשרים] שנה!?**

אמר ר' אחא:

מלמד, שהיו פלשתים יראים ממנו [כ' שנה] אחר מותו.

פרק יז

סימן עב

ויהי איש מהר אפרים

מפני מה לא מנו את מיכה עם אותם שאין להם חלק לעוה"ב?

מפני שפתו מצויה לעוברים ושבים.

ועבר בים צרה

אמר רבי יוחנן:

זה פסלו של מיכה.

תניא, רבי נתן אומר:

מגרב לשילה שלושה מילין, והיה עשן של מערכה ועשן פסלו של מיכה מעורבין זה בזה, בקשו מלאכי השרת לדחפו.

אמר להם הקב"ה: הניחו לו פתו מצויה לעוברים ושבים, ועל דבר זה נענשו אנשי פילגש בגבעה.

אמר להם הקב"ה: בכבודי לא מחיתם ובכבוד ב"ו מחיתם!?

ויהי נער מבית לחם יהודה ממשפחת יהודה והוא לוי

ממשפחת יהודה

אלמא מיהודה קאתי.

והוא לוי

אלמא מלוי קאתי?

דאבוה מלוי ואמיה מיהודה, וקרי ליה משפחה, דמשפחת אם קרויה משפחה.

אי נמי: מתוך שעשה מעשה מנשה דקאתי מיהודה קרי ליה ממשפחת יהודה, דכתיב: **ויהונתן בן גרשום בן מנשה הוא ובניו היו כהנים לשבט הדני עד יום גלות הארץ**. וכי בן מנשה הוא, והלא בן משה הוא, דכתיב: **ובני משה גרשום ואליעזר!!** אלא מתוך שעשה מעשה מנשה תלאו הכתוב במנשה.

דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי:
מכאן שתולים הקלקלה במקולקל.

רבי יוסי ברבי חנינא אמר:

מהכא: **ולא עצבו אביו מימיו לאמר מדוע ככה עשית וגם הוא טוב תואר מאד ואותו ילדה אחרי אבשלום.**

והא כתיב: **ואדוניה בן חגית**, ואילו אבשלום בן מעכה בת תלמי מלך גשור?! אלא מתוך שעשה מעשה אבשלום דמרד, תלאו הכתוב באבשלום. הכא נמי, מתוך שעשה מעשה מנשה תלאו הכתוב במנשה.

אמר ר' אלעזר:

לעולם ידבק אדם בטובים, שהרי משה נשא בת יתרו יצא ממנו יונתן. אהרן שנשא אלישבע בת עמינדב יצא ממנו פינחס. פינחס והלא מיתרו קאתי, דכתיב: **ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל.**

מאי לאו מבנות יתרו שפטם עגלים לעי"ז?

לא מיוסף שפטט ביצרו.

והלא שבטים מבזים אותו: הראיתם בן פוטי זה שפטם אבי אמו עגלים לעי"ז, יהרוג נשיא שבט מישראל?!

אלא אי אמיה דאמיה מיוסף אבוה דאמיה מיתרו,

אי אבוה דאמיה מיתרו אימא דאמיה מיוסף,

דיקא נמי, דכתיב: **מבנות פוטיאל** תרתי שמע מינה.

פרק יח

סימן עג

ויסורו שם ויאמרו לו מי הביאך הלום ומה אתה עושה בזה ומה לך פה

אמרו לו: לאו ממשא קאתית, דכתיב ביה: **אל תקרב הלום?**

לאו ממשא קאתית, דכתיב ביה: **מזה בידך?**

לאו ממשא קאתית, דכתיב ביה: **ואתה פה עמוד עמדי** תעשה כהן לעי"ז?

אמר להם: כך מקובלני מבית אבי אבא: לעולם ישכיר אדם עצמו לעבודה זרה ואל יצטרך לבריות.

הוא סבר עי"ז ממש ולא היא אלא עבודה שהיא זרה לו.

כדאמר ליה רב לרב כהנא:

פשוט נבלתא בשוקא, ולא תימא כהנא אנא גברא רבא אנא וזילא בי מילתא.
כיון שראה דוד שממון חביב עליו ביותר מנהו על האוצרות.

וכי שבואל שמו, והלא יונתן שמו?

אמר ר' יונתן:

מלמד ששב לאל בכל לבו.

יונתן בן גרשום בן מנשה

אמר ר' שמואל בר נחמני:

נו"ן תלויה, אם זכה בן משה ואם לאו בן מנשה.

בעו קומי ר"ש בר נחמני:

כהן לע"ז והאריך ימים כל כך?

א"ל: ע"י שהיה עינו צרה בע"ז, הוה בר נש אתא מקרבא גביה תור או אימר.

א"ל: **מה זו מועילה אינה רואה ואינה שומעת ואינה מדברת?**

א"ל: **איך נעביד?**

והוא א"ל: זיל עביד חד פינג' דסולתא והב תמן עשר ביעין ואיתקין קומוי ואיזיל לך והוא אוכלא.

התיבון לר' שמואל בר נחמני:

דאמרת שבואל ששב לאל.

והא כתיב: עד יום גלות הארץ?

א"ל: כיון שמת דוד עומד שלמה והחליף כל סנקליטין של אביו והסירו, וחזר לקלוקלו

הראשון, הדא הוא דכתיב: **(ויהי כבא איש) [ונביא אחד] זקן יושב בית אל.**

אמרין: הוא היה שהחזיק עצמו לע"ז, ואותו היום חזר בתשובה ושרתה עליו רוח הקודש, הדא

הוא דכתיב: **ויהי דבר ה' אל הנביא אשר השיבו.**

סימן עד

והמה לקחו את אשר עשה מיכה.

זהו שאמר הכתוב: **לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים.**

אמר ר' יהודה בר אלעאי:

ע"ז עברה עם ישראל בים והים נקרע לפניהם, הוי אומר: **לך ה' הצדקה.**

אמר ר' יודן:

כתיב: ויעלו בית יוסף גם הם בית אל וה' עמם הוי, לך ה' הצדקה.

אמר ר' סימון:

המה לקחו את אשר עשה מיכה

צולמנא.

ואת הכהן אשר היה לו

כומר.

ויבואו אל לכיש עבדין ע"ז והיא מצלחא בידיהון הוי אומר: לך ה' הצדקה.

אמר ר' שמואל בר נחמני:

אתה מוצא ביום שירד המן לישראל, בו ביום עבדו עבודה זרה.

ולא עוד אלא שנטלו ממנו והקריבו לעבודה זרה, שנאמר: ולחמי אשר נתתי לך וגו' [ויהי].

מהו ויהי?

אמר רבי יודן:

כמה דאת אמר: ויהי למחר.

ואעפ"כ: ומנך לא מנעת מפיהם, הוי לך ה' הצדקה.

פרק יט

המשך סימן עד

ותזנה עליו פילגשו.

רבי אביתר אמר:

זבוב מצא לה.

רבי יונתן אמר:

נימא מצא לה.

אשכחיה ר' אביתר לאליהו ז"ל

אמר ליה: מאי קא עביד קודשא בריך הוא?

אמר ליה: עסיק בפלגש בגבעה.

מאי קאמר?

אביתר בני כך הוא אומר, יונתן בני כך הוא אומר.

א"ל: ומי איכא ספיקא קמי שמיא.

א"ל: אלו ואלו דברי אלהים חיים. זבוב מצא ולא הקפיד, נימא מצא והקפיד.

אמר ר' יהודה אמר רב:

זבוב בקערה ונימא באותו מקום, זבוב מאיסותא ונימא סכנתא.

איכא דאמרי:

אידי ואידי בקערה, זבוב אונסא נימא פשיעותא.

אמר ר' חסדא:

לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו, שכל המטיל אימה יתירה בתוך ביתו סוף בא

לידי שלוש עבירות:

גלוי עריות

ושפיכות דמים

וחלול שבת.

סימן עה

סעד לבך פת לחם.

אמר ר' יצחק:

בתורה בנביאים וכתובים מצינו דלחמא מזוניתא דלבא.

בתורה, ואקחה פת לחם וגו'.

בכתובים, ולחם לבב אנוש יסעד.

בנביאים, סעד לבך פת לחם.

פרק כ

המשך סימן עה

ויאסף כל איש ישראל אל העיר.

תנן התם:

בירושלים נאמנין על הקדש, ובשעת הרגל אף על התרומה.

מנה הני מילי?

אמר ר' יהושע בן לוי:

דאמר קרא: **ויאסף כל ישראל אל העיר כאיש אחד חברים**, הכתוב עשאם כולם חברים.

סימן עו

ופינחס בן אלעזר היה כהן בימים ההם.

תנו רבנן:

כיצד שואלים באורים ותומים?

השואל פניו כנגד הנשאל והנשאל פניו כלפי שכינה.

השואל אומר: **הארדוף אחרי הגדוד הזה האשיגנו?**
והנשאל אומר: **כה אמר ה' עלה והצלח.**

ר' יהודה אומר:

אינו צריך לומר לו: **כה אמר ה' אלא עלה והצלח.**
ואין שואלים לו בקול, שנאמר: **ושאל לו**, ולא מהרהר בלבו, שנאמר: **לפני ה'**, אלא כדרך
שאמרה חנה בתפלתה, שנאמר: **וחנה היא מדברת על לבה.**

ואין שואלים שני דברים כאחד, ואם שאל אין מחזירין לו אלא אחד הראשון, שנאמר:
היסגירוני בעלי קעילה גוי'.

והא את הוא דאמרת: אין מחזירין לו אלא הראשון, אלא דוד שאל שלא כסדר והחזירו לו
כסדר, וחזר ושאל כסדר.

ואם הוצרך דבר לשניהם מחזירין לו שניהם.

ואם הוצרך דבר אחד, מחזירין לו אחד, שנאמר: **וישאל דוד בה'.**
ואע"פ שגזרת נביא חוזרת, גזרת אורים ותומים אינה חוזרת, שנאמר: **במשפט האורים.**

למה נקרא שמם אורים?

אורים שמאירים עיניים בהלכה לכל דבריהם.
תומים שמשלימים דבריהם.

ואם תאמר: בגבעת בנימן מפני מה לא השלימו את דבריהם?

הם שלא בחנו אם לנצח אם לא לנצח, באחרונה שבחנו הסכימו והשלימו להם, שנאמר:
ופינחס בן אלעזר היה כהן וגו'.

כיצד עושות?

ר' יוחנן אומר:

בולטות.

ריש לקיש אומר:

מצטרפות.

הא לא כתבי צד"י?

אמר ר' שמואל בר רב יצחק:

אברהם יצחק ויעקב כתיב שם.

והא לא כתיב ט"י?

אמר ר' אחא בר יעקב:

שבטי ישורון כתיב שם.

שנו רבותינו:

כהן גדול משמש בשמונה כלים, ובאלו נשאלים לאורים ותומים, ואינם נשאלים להדיוט, אלא למלך ולבית דין, ולמי שצורך הצבור בו.

מנא הני מילי?

אמר ר' אבהו:

דאמר קרא: **ולפני אלעזר הכהן יעמוד** זה מלך.

וכלל ישראל אתו, זה משוח מלחמה.

וכל העדה, זה סנהדרין.

תדע לך כח החרם בוא וראה מן השבטים שקנאו על הזנות של שבט בנימן.

א"ל הקב"ה: קנאתם על הזנות ולא קנאתם בפסל מיכה, ועל שלא היה קנאתם על פסל מיכה,

לפיכך הרגו בהם בני בנימין פעם ראשונה ושניה ושלישית, עד שנפלו לפני ארון ברית ה' והיו

מבקשים תשובה ונתרצה להם הקב"ה, והחרימו שיהיו כל ישראל הולכים אחריהם למקטון

ועד גדול, שנאמר: **כי השבועה הגדולה הייתה.**

וכי שבועה נשבעו כל ישראל!?

אלא להודיעך שהחרם היא השבועה, **לא עלה אל ה' במצפה לאמר מות יומת.**

פרק כא

המשך סימן עו

וימצאו מיושבי יבש גלעד ארבע מאות נערה בתולה אשר לא ידעו משכב זכר

מנא ידעי?

הושיבון על פי חבית של יין בעולה ריחה נודף, בתולה אין ריחה נודף,

ונעברינהו לפני ציץ?

אמר קרא: **לרצון להם** ולא לפורענות.

אי הכי במדין: **וכל אשה יודעת איש למשכב זכר הרוגו.**

מנא ידעי?

העבירון לפני ציץ, כל שפניה מוריקות בידוע שהגיע זמנה להיבעל, אין פניה מוריקות בידוע

שלא הגיע זמנה להיבעל.

ארור נותן בתו לבנימן.

בט"ו באב הותרו שבט בנימן לבא בקהל, דכתיב: **ארור נותן בתו לבנימין**, מקרא קראו ורחקו,

מקרא קראו וקרבו.

מקרא קראו ורחקו: **אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי.**

מקרא קראו וקרבו דכתיב: **גוי וקהל גוים יהיה ממך** ועדין לא נולד בנימן.

רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן:

בחמשה עשר באב הותרו שבט בנימן לבא בקהל, דכתיב: **ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר איש ממנו לא יתן בתו לבנימן לאשה.**

מאי דרוש?

ממנו ולא מבנינו.

ויאמרו ירושת פליטה לבנימן ולא ימחה שבט מישראל

אמר ר' יצחק בריה דרב אמר:

מלמד שהתנו עם שבט בנימן שלא תירש בת הבן עם האחין.

כל שמות האמורין בגבעת בנימן ר' אליעזר אומר: חול.

ר' יהושע אומר:

קדש.

א"ל ר' אליעזר:

וכי מבטיח ואינו עושה?

א"ל ר' יהושע:

מה שהבטיח עשה והם שלא בחנו אם לנצח אם לא לנצח, באחרונה שבחנו הסכימו על ידן.

כל שמות האמורים בנבות קדש במיכה חול.

ר' אליעזר אומר:

בנבות קדש, במיכה יש מהם חול ויש מהם קדש.

אל חול, יה קדש, חוץ מזה שהוא אל והוא קדש, **כל ימי היות בית האלהים בשילה.**